Масса а мехкашкара пролетареш, вlашагlкхета!

СЕРДАЛО

Советски Союза Коммунистически парте Нохч-ГІалгІай обкома, Нохч-ГІалгІай АССР Лаккхехьарча Советен Министрий Советен орган

(«СВЕТ») Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров Чечено-Ингушской АССР

Газет арадувла 1923 шера дена ◆ ШОАТТА, 10 август, 1972 шу. ◆ № 100 (8266) Мах 2 кап.

ОТЧЕТНО-ХОРЖАМИЙ ПАРТИЙНИ СОБРАНЕШ

Кхетта дІайолалургья республикин юкъхьанцарча партийни организацешкa отчетно-хоржамий собранеш. Вай республикин къахьегамхоша КПСС XXIV съезда решенеш кхочушдеш, пятилетка шолалгІча шера заданеш, СССР-н Нохч-ГІалгІайчен автономен 50 шу дизара сийна тІайица социалистически декхараш сийлена кхочушдарa оьрцагІбаьлнича хана хул уж. Цудухьа партийни собранешка отчет ершa а пренеш къамаьлаш дерашa а къаьстта йийаь дувцаргда парте съездо хьалхашка оттадаь декхараш, СССР-н Нохч-ГІалгІайчен автономен юбилейнa сийна тІайица социалистически декхараш кхочуш миштa ду, белгалдоахаргда нийслуш дола кхоачамбоацараш цІенде дІададара накъаш.

Отчетия юкъагІа хьинаре болх бьаь республикин юкъхьанцарча партийни организацеша. Уж я КПСС XXIV съезда решенеш, пятилетка планаши СССР-и Нохч-ГІалгІайчен автономен 50 шу дизара сийна тІайица социалистически декхараши кхочушдарa, производства рентабельность лакхъяра, къахьегамa дисциплина чІоагІъяра коллективаш оарцагІйоахараш, коммунистий хьинар айдараш, цар балха достам телараш. Эттара халагІча бехктокхамегІарча балха участкашка парте боацарашта хьоккал толаш къахьет коммунисташа.

КПСС ЦК XXIV съезда вича Отчетни доклада тІа къаьстта белгалбаь производствоера, обществени юкъера коммуниста лоархІам.

Цудухьа шоаш отчеташ еш юкъхьанцарча партийни организацеий секретараша теркам тІабахийта дувцаргда коммунистий авангарди лоархІам лакхбарах. Цунца дувзадена да тІадоагІача шера партийни документаш хувцара кампанега кийчо яра дош а. Доккхе хьоадаьза дагдац коммунистана парте Уставо дІадехараш, партийни поручени кхочашъярах, производства гІулакхашта цар ечa вклялex.

Уж лоархІаме денаш дувцaч дала къаьстта теркам тІабахийта беза партийни болх вргабоахаш тоабара, юкъхьанцарча партийни организацей денал айдара, цуй лоархІам а вишк а чІоагІъяра. Хоаш кадарра, производства коллектив, коммунисташ хьалхашка латта декхараш кхоачашдара оарцагІбаха ховча партийни организацей сий а, лоархІам лакхагІа хул.

Отчетно - хоржамий партийни собранешка теркам тІабахийта дунца дезаш да коммунисташа шоай идейни а политически а болам лакхбарах, массово - политически болх цар миштa делабу, лекционни пропаганда миштa вІашгІехьаьккхай. Отчетно - хоржама собранеша иштта дика пайда хургба коммунистaшa принципеи самокритикеи еш хьакхаштa къайлаш дича. Цо хьаьхкхаргда партийни организаце денал.

ТІехьарча хана тоьа лаккхенна партийни собранеий болаш, дукхагІа йоакхо а язгнай тІайица решенеш кхочашъяра. Отчетни хана цу хьакъехьa нийсденa кхочамбоацараш гучадаха а уж кхы нийс ца далийта а де дезараш белгалдаха деза партийни собранешка.

Къаьстта лоархІаме декхараш хьалхашка латт юртарча коммунисташта. Укх шера юртбоахама продукташ йоххара планаши социалистически декхараши кхоачашдара, хьайбашта кхоачамхилал доакъар Іаламдара, тІадоагІача шерарча хьувкъама лард йоллара тІагІертта къахьегаш ба совхозийн колхозийн къахьегамхой. Отчетно - хоржамий собранешка цІенхашта дунца деза уж доаца. Коммунисташа теркам тІабахийта беза кхашкара балхаш сихеи дикеи чакхдахара, юртбоахама продукци алсамъяккхара, лаьтта леладара культура лакхъяра, техниках, механизмех бизза пайда эцара торонаш гучаяхара.

Иштта отчетно - хоржамий собранешка дунца деза профсоюзни комсомольски организацей лоархІам, цар денал айдара цар болх тоабара партийни организаце дем хинначох.

Партийни собране йоакхо еш белгалде деза коммунистий политически дешара шу дика вІашгІехьдаьккха дІадоладалара, коллективашта юкъера массово - политически болх чІоагІбара де дезараш.

Вешта аьлча, цхьаккха дац отчетно - хоржамий партийни собранеш кийчъеча лоадам боацаш.

КПСС горкомаша, райкомаша, партийни комитеташа шоашкара эша новкъостал де деза уж кийчъеча а чакхйоахача а. Собранеш кийчъеш юкъеоза беза коммунисташ, хІаьта отчетни доклад партийни организаце баьча балха кІоаргга анализ еш хила еза.

Партийни организаце денал айдар, цуй болх лерттІа вІаштІехьбаккхар дукхача даьъе цунна керте латтачох тийша да. Цудухьа партийни болх бейзаш, дикагІа бола шоай викалаш терже беза коммунисташa партийни организацена кулгале, коллективе сий деш, хьинар долаш хила беза уж.

Дийнахь 500 — 550 тонн силоса хьажкІаш хьокх укх деношка Грозненски района «Ермоловский» совхоза доакъар Іаламдеча механизатораша. Хьайбайн кол тІара оалхазарийн фермашка хІинзе 4 кІоаргa чу алк эзар тонн соьгІа силос еллай.

Силоса хьажкІаш хьоккаш я. Ииъ агрегат лел Далаев Балаудина кхеьча 250 гектар кулача хьажкІай участие. Дика хинай хьажкІаш. ХІара гектара тІара 250 тонн силоса масса йоал.

ХьажкІаш хьоккача хьинарее лаьча лоац Лагиев Іалаудина. Юбилейни медель лелаш механизатор шийгара хьоккамаш гойташ хьавоагІа. Дийнахь 80 тонн хьакха езача 120—130 тонн силосни масса лу цуй агрегато. Халдамза цуй комбайна тІара дІаух машинаш.

Цо дІайийнай уж, цо культивацин вай царна, цудухьа чІоагІа кхоьмбеш бу цо болх.

СУРТА ТІА: коммунист Лагиев Іалаудина агрегат силоса хьажкІаш хьоккаш я.

Т. АРЧАКОВА сурт.

Сийлахьча юбилея сийна

КЪАХЬЕГАМА ВАХТЕ

Ер шу дІадолаьлеча дена доккхий къахьегама толамаш доахаш я «Чечингазстрой» треста специализированни гІишлоенъяра монтажни управление коллектив.

Тресте массарел а хьалха кхоачашъеш цо вовхІ бетта план.

Тхона къамаьл деш цу управлене начальника новкъоста Вазаен Гирихана дийцар:

Тха коллектив декхарийла ер вовхІ бетта 985 эзар сома тайп-тайпара гІишлош хьалъе, хІаьта цо хьалъяраш цхьа миллион соьгІа сома маьха я.

ПланагІа хьалде дейзача 2948 квадратни метр нах чубахача цІеноех хьалдьраш 2700 соьгІа квадратни метр цІеноиш да.

Цул соьгІа из коллектив 12,5 километр газопровод йиала елаш я, хІаьта цо йиллар 20 километр тарита газопровод я.

Уж толамаш даьлад къахьегама овсарле лаккхьяра, бечa балхагa дІабода нах лохбара тІехьа хадлаза кьовсам дІоттабеш хилар бахьан доаш.

— Тха гІишлонхоша кхоьй массеха эзар сома тайп-тайпара материалаш — боах Вазаена. Иштта уж толамаш дахар бахьан коллектив бертайна, цуй къахьегама дисциплина чІоагІа хилар да.

ДІахо кхы а дикагІа къа а хьегаш сийлена накъьобаха вовхІ цар СССР-ен Нохч-ГІалгІайчен автономен шовзткъе итт шу дизара. Цу юбилейна накъьбалара лархача социалистически ахье дика къахьегама толамаш доах новкъоста Платонов Алексей Григорьевича кулгалдеча слесарий - монтажникий бригада.

Управлене эттара хьалха кхоачашйир цо вовхІ бетта задани.

О. ШАДИЕВ.

ЯХЬ—ТОЛАМИЙ ЛАРД

Новогрозненски мехкдаьтта чакхдоахача завода дукхача установкай коллективаш дика къахьегама толамаш доахаш накъьоагІа СССР-ен Нохч-ГІалгІайчен автономен ах бІаь шу дузача юбилейна. Царна юкъе хьалхалаттачерех я Васильева Лидия Николаевнаи Пугачев Иван Васильевичи керте латтача установкай коллективаши Колесников Анатолий Александровича кулгалдеча цхьоалагІча цеха технологеши. ХІанзалехьа барвІ бетта задани соьгІа еттаи эзараш сомай масса продукци яра а хийна сентябрь бетта шоллагІча декада чотах къахьегаш ба уж.

И. ПЯТЫРОВ,

Новогрозненски мехкдаьтта чакхдоахача завода плановоа отдела экономист.

СИХАГІА А ДИКАГІА А ЧАКХДАХА КХАШКАРА БАЛХАШ

ДОАКЪАР КХОАЧАМХИЛЛАЛ ІАЛАШДЕРГДА

Укх шера ахкаи лагерашка чусоцадаь кхаба лаьркІадар «Заветы Ильича» колхоза детта доахан. Царна мошача доакъара лаьрхІа баьцаш дІайийнаяр. Цхьабакъда, колхозникаша оттаьча плана тІа белгалдера хувцамаш дир Іаламо. Колхоза кулгалхой, специалисташ, опытни хьайбаш леладераш хайнахье кхийттар хаоттамо шоаш яхар дергдоацилга, яхка хала доагІаргдолга. Аьхки йокъал лаьттача Іай дукха хало Іовш хьайбаш леладераша.

Гобаьккха хьу я йолаш лоамен довкъашта юкъе улл Алхасте. Йокъалах кхычахьа йоацача хана а дика буц тІаювл хьуна боссешко. Лоамашка догІаш дукхагІа делхилга хоьш ма дий. Из доацаш гаьнаша маьлхи йоахал ма яра Іаткъийтац баьцашта. Цудухьа дика хьалтІа а къле юс буц. Хьекха а хьекха доахана Іа доаккаргдолча йол лоамера хьетІйоза Іалаьмате хала да. Цхьабакъда, хало, йоацаш аьхки доахан доажаде йиш я цига. Гаьна доацаши хий я да—кор мел баьккхача хьистаи да цига. Яьа хьаьна, моша буц, мала шийла шоеда, гаьнашта кІела йийе салоІнига—кхы дикагІа фу эп хьайбашта? Из деррига дика кхетадеча колхоза правлене гІоьна доакъара чузиар дукха кулг ла тохаш йитар дІайийна баьцаш, хІаьта доахан лоамаи даьгІенашка дажа дІалаьккар.

ДІайийна баьцаш мошача доакъара хьокха я хьоккаш доадан чу а соцадаь юкъьаьаре чІоагІа тІалет боалар колхозе хьайбаш леладераш. Из кар Іана кхоьр дика хІинед аьча, доакъара дІайийна культураш ма хетта хьийкъа иц, планагІа лийрхІачул кІезигагІа доакъар чудахьаргда. ГІаххьа укхаза накъаьрга дІайийна баьцаш, ца тоьача доакъара меттел дІаоттадергда аьла аргІаш.

Лоамая даьгІенашка детта доахан доажаде, царгара шура яккха дукха а халагІа да хьайбаш леладерашта. Мошa доакъар, дІайийна баьцаш юаеш чусоцадаь кхоабеш хилча яттагІа а да, шура а дукхагІа лу доахана. Цхьабакъда, халонех бІукъожабеш цар. Цу хьалашка а шура яккхарен пачкахьалкхенга йоккарен ах шера задани толамца кхоачашйир боахамо. Укхаза вла доагІа, доахан дажа дахийтарах шура йоккара плин кхоачашйир, бакхадийча аьла 240 тонн гаргга кхое а вІаштІехьдаргдоалаш да. ПланагІа иззах мара ца эша я мег яз.

ХІанз чуйийна йол хьоккаш ба колхозе, кІотаргаш дІаяьхача эрий иллача лаьтта дІайийнар баьцаш. Мел чІоагІа механизатораша лаьттанца къахьийгадале а массанахьара дІендаь олаш хьадоахадалвизар, юккаш яІнийсар цхьанийайолча моттигашка. Цудухьа гІулакх тешамегІа хилийтар дукха трактора тІа а хайна буц хьакха ше араваьлар — тракторни бригада бригадир Белхароев Увойс. Техника лораеш, метра тІехьа метр йовккхаш сиббарагІа хьорх по буц. Дийнахьара норма ца йоакхе а къывар тІаваьгІача каст-каста йохаш сецаргйолча агрегатага давалдаш болх байт Белхароева. Иштта йол хьоккаш ва болх бара тІера вола къона механизатор Фаргиев ТІаха а. Хьекха ьына йол цкъа йолдьнигашкен дул тІехьагІа волокушацем хьатулаю цо.

Тоххорех гуллаь латта йол масийнаш тІа а етте доахана Іа доаккхаргдолча моттиге дІаху. Из болх дика бу шофераша Фаргиев Махьмаден Галиханов Белхароси.

Лоамашка стогометателаш пайдане ма. Цудухьа автотранспорта тІа йол кулгашца тІейотт, тІера Іойоах. Из болх хьинаре бу колхозникаша Белхароев Ахьмада, Албеков Иоккъана, Гапиев Юсапа, Фаргиев Хизарас, Евлоев Яхьяс, Галиханов Махьмада. Фермана юкхе аргІех дІаувттаю йол.

Баьцаш дика хьийкъай 30 центнер, цаьнцайолче моттигашкара 35 центнер йоал. ХІанзалехьа еттаьш тоннаш аьлак аргІаш даьд. Денош дІайха ахар бахьан долаш сика йокъалу-льекха хасаралІа Іофилла буц. Хаоттама ха кхувкалалехьа хьерига бу хьекхе иккар, фермана юке хьетІаьр да доакъар Іалашдерашта дага латтар. ХІаьта пох уж дика лоархІабу.

ДІайийна баьцаш хаоттама хоза ха латтача деношка сихагІа хьекха кхара дукха дика хІинe дагадехар колхоза правленена. Цу балха кхы а дукхагІа нах юкъеоза лаьрхІар. Хаттар эттар хьайхаш: хІинa хьа мел дулургІир цхьанца гІулакх кхоачашдеш ма вий. ТІакха мичара бахьаргба боала иса? Укхаза дукха уйла еш колхоза берриге кулгалхой, специалисташ, гІулакхаре йоа доакъар Іалашдерашта новкъостала ирабьлар. Шодаш бе а дехке аргІаш де дІадайтар колхоза партийни организаца секретарь Мухоев Вага, агроном Битиев Іиса, колхоза председатель Фаргиев Салмен, бригадир Кужоев Махьмад, склада заведующи Галиев Ахьмад, шурий - товарни ферма заведующи Галаев Къурейш. Къахьегама овсарле шоай лаккхьелар. Дукхьал шин дийнахь кхай тІара фермана юкъехьа а епа 40 тонн тІехдика йол аргІех дІаоттайир кулгалдоешa гІулакхерча нахаза латтача зонос.

Укх деношка силоса хьажкІаш хьакха йолаьй «Заветы Ильича» яхача колхозе. Эттара хьалха белгалдаккха деза, йокъал лаьтта йиллaние я хьажкІаш дика хьийкъа хилар. Специалисташа яхачох, планагІа йоагІачул 2300 тоннах дукхагІа силос кІоагашка йолле йиш хургья колхоза. ХІинзалехьа кийчъяй иттаи тоннаш. Доакъар кийчдара болх дика лелдига. Цу лоархІамеча гІулакхи берриге теркам тІабахийтаб колхоза кулгалхоша, специалисташа, хьайбаш леладераша.

А. ЗИМАРИН,

Сунженски района «Къадьяна байракх» яхача газета белхло.

ДАЬХЕННА—ШОРТТА КОМСАШ

Надтеречни района боахамий доалахьа 5195 гектар комсий плантацеш я.

ДукхагІйола комсаш «Ркацители» яхача сортах я. Лакха хьувцъам луш да из сорт. 56 центнер комсаш йоала гектара тІера.

Укх деношка чуэна болалургба хьувкъам.

ХІанз юртбоахама къахьегамхой комсаш чуэнара кийчо еш ба берригача производствени участкашка.

Іалашъьаь эцаргІйола тара, кийчъяьй инвентари механизмаши, комсий участкашка юкъера накъаш цІенде латт.

Г. ДИДИГОВ,

района юрта боахама управлене начальник.

Кхо бІаь соьгІа сог ерздалар Ачхой - Мартана района «Орджоникидзевский» совхоза гІишлошки чуэнара даьча субботник. Дика къахьийгар райбытпромбинета кІаиш тегараш Дедимурзоева Залпас, Хатуева Зулпас, кхьагар. Субботнико арабаьнечар гулйир бІаьш центнераш дика помидораш. Цар баьча балха чІоагІа раьза ва кхалагІча бригадан бригадир Ахматханов Ваха.

СУРТА ТІА: Дедимурзоева Залпаи Хатуева Зулпаи.

В. ЮНЦЕВИЧА сурт.

КХОАНА—ФЕГАРЧА ФЛОТА ДИ

Советски сийлахь лорахо за-тІа. И. АКИМОВЕИ, В. САВОСТЬЯНОВЕИ фотомонтаж. ТАСС фотохроника.

СССР ФЕГАРА ФЛОТ

Авиаци маршал - новкъостех Советски Союза Турпала Е. ГОРБАТЮКА, материал.

20 августа белгалдоаххах СССР Фегарча Флота Ди. Советски авиацена кхаргІдаьнарашка хІара шера хьокхаргa да из трагединии цІей.

Кердадарий цепдІоазон Агентства корреспондента къамаьл хиннад Советски ТІема - Фегарча Низий Главнокомандующи заместителана, авиаци маршал - полковникана Горбатюк Евгеньеца, цо дийхар цунтара мехка Фегарча Флотах лаьца дувцарга.

— ХІанзара советски авиаци кхаь лешаие юнца мегаргйолаш ма йий — реактивни, татал массагІа, ракетоносни. Бакъдий из?

— Белгала бакъда.

— Ах бІаь шу хьалхагІа, Октябрьски революцин хьиначули гражданкски тІом хиначули тІехьагІа, къокача Советски республика хиннац е авиационни промышленность а, е хилаза ярйолча авиационни кадраш а. ХІанз цу дахье селлара гаьна доалар миштa кхетаде дезаш да?

— Бакъ ма дий из-м, мехка тІехьале цр вайна кхьачар. Цхьабакъда, мехка оборона системерех транспортни средствaш дегІаяхкара даьъерен авиаци лоархІам хьалххагІа кхета а баь. Советски правительства къаьстта уйла тІаяхийтар цуй теоретически, экспериментальни, материально - технически база хьаяро, авиационни кадраш кийчъяра. Фегара флот хьоелга юкхьанца деиз деррига халкъа юкъара гІулакх да аьнна хьаьхайкадир. Из бахьан долаш 1935 шера дай-мехка хьаьь шойна самолеташ кхьоар СССР-ера, къача мехкашкара миштайе ийе езазар цуй.

Уж юкхьанца даьха гІанаш шора дацар. Авиаци сихха дегІайоалара эша бокъонца йола чІоагІа материально - технически база хьайир тІом хьалехьарча пятилеткаща, мехка индустриализацеча хана. ТІема халонаш ла мегар цу базана. ТІом лаьттача шерашка 137 эзар самолет фашистски Германена жерадургІйолчарел дикка дукхагІа арахийцар советски авиационни промышленносто. СССР-е дукхда арахеца йолайир советски конструктораша хьаьжера тхьаь пхиь тайпара самолеташи керда тхьаь кхоь тайпара авиационни двигателаши.

— ЧІоагІа дегІайоагІача советски авиацена дукхаь авиационни кадраш кийна хург ма йоа? Из проблема миштa къовстайора?

(Чаккхенадар 3-ча оагІо тІа).

КЪАХЬЕГАМА, ИРАЗА, ДЕГIААХАРА АХ БIАЬ ШУ

ДАЬША САТИЙСА ХА

Шаьха зама, баь ииккъ, бlаргадайнар, Iайша хало, атта дагаухе ха я яр. Ах бlаь шу дуз вай дуккхача къамий боккха мохк — СССР, са Нохч - ГIалгIай республика хьахиина. Са а доал укх шера йоалтхьел итт...

Советий Iаьдалца хьалхийнай са. Сона гуш, хоалуш дукха эргаьлехаш хиннай цу хана доиз, хувцаденнад вахар, наьха замал, тIоьаа форма.

Дагардацаш сона: наьхата айра доххалца мукъагIа ваханалар со, саго ялоргдалаш вахар тоадеина цхьа ха йоагIаргдъ, хлаш йоашнох кулгаш а къахкаш къоаной багIаш хинна. Къоанача Советски республика иш бацар цу хана цу юххьеа шоай ха нъаш хиннача махате ший ерригa хоада, беркат дIахьоьхха, бIаь шерашка цар сатийса зама шо йоала дIахайта. Ха эшар цу гIулакха. ХIаьта а шоай тIехьенга цу кхоачаргхиларах доаш дохча доккхахах лоIам хулар царна.

Тахан вайна къаьгга гуш я из сиххьита айра доххалца мукъагIа ваханалар сов цхьа зама. Халон, боадон мукъ тIера баьнниб са къамa. Тхона, кхалнаха, къаьстта хоалу из. Массе боккъоцаш я хIаьз цхалнаьха, цаIахах ю пачхахьалкхен къахьегама, культура, политически посташка тоьане шоай деххар кхоачашдеш ба уж. Аз болх беча № 432 йолча ПМК коллектив хIама ца эшаш ерригa а кхалнахах латташ я. Хьинаре къахьег цар Назранe гIирсаш хьалдеча. Шаьра аре мара хIама яцар 1957 шера хIанз тха шаркхали бетони аш йола агрегат латтача. ХIанз дукха вIаштIардаьча цIенош, тайп - тайпарча объектана хьалбиннъай из.

Тхона юкъерча шин кхалсаго Ленина орденаш еннай Даьхено. Дукхбараш тайп - тайпарча сонгIатанца белгалбаьнаб.

Мукъача къахьегамах дукха беркат доаллита хайнад вай Октябра мааьхо сийрдабаьккхача мехкарча наха. Вахарцара саькъердаш, салоIам, сий цуьнца да. Аз доккхах ду цу къахьегамхой доккхача эсара юкъе са йолаш. Айса доккхача укх 50 шерах цхьаьни дийтта шу гарга къахьегаза дIадепнал аз. Назрань хьалхаьа я че 1957 шера доиз цхьа ди юкъе ца долийташ. ГIишлошъераита пахадлаш маркхали бетони лоаттаж оаха, тхоаш бахьан цхьа минут сона лаьккхийтац.

Иштта къахьегаш, нормаш тIехкхоачашъеш накъа гIоргда со вай мехкарча къамий воашал хоттаденна 50 шу дузача доккхача цIейна.

С. МАРЗИЕВА,
Назранерча № 432 йолча ПМК бетонщица.

НИЙСАРХОЧОА ЗЕДЕННАР

Ер шу къаьстта боагаа де Нохч - ГIалгIай республикa къахьегамхоша. ХIана аьлча, шу чакхдоалча наьхе вай деаду СССР-ен Нохч - ГIалгIайчен автономен ах бIаь шу дизара ши цIей. Аз доаккхал ду Советски Iаьдал даьннечул тIехьагIа Iалаьмате доккхий хувцамаш хиннача Нохч-ГIалгIайчен автономе са нийсархо хиларах. Се украинец ва со. Бааь хьалхинйиза Винницена, Сийлахь - боккха Даьй-мехка тIом чакхбаьннечул тIехьагIа Нохч-ГIалгIай республике вахa а къахьега а вера со. Цхьа дезал сане бартгайна укхаза бахаш болча дуккхача къамех болча наха се безаме тIеэцца аз цIаькха а йицдургъац сона. Нохч - ГIалгIай республикех са шоллагIйола Даьза хилар.

Укхаза чакхъяьккхай аз лакхара образовани, сок хинна «Iаьрже дошуа» лакхаш лаьттач чаш токха инженер. 17 шу дизад со инженер - бурувдеттар вола, царех 13 шера аз къахьег Карабулакски бурувтохара управлене. ДагIаенай республика мехкдаьтта доала промышленность. Дукха хувцамаш хиннад бурувдеттача а. Керда техникен, дикагIйола технологии юкъеяххьай скважинашта бурувтохара. Уж чот яь варгвоацаш дукха а. Хьалхe дIадахача шерашка хинна хIамаш дагалуцаш волча дагадоа дукха да. Бурувдеттача бригадца цхьаьна аз айса дукха баьтIаш даьд болашца утяжелитель кийчьеш. ЧIоагIа кале болх бар из. ХIанз ца бола бош тха управлене я дукха гидромешалкаш. Уж хьаьраш, кийчъярош, утяжелитель кийчъеча царех пайда нийбараш Карабулакски бурувдеттараш ба. Утяжелени марихал кийчбара бола етгагIа лоеркIачарех цаI ба хIанз.

Сона га а гуш дукха хувцаенна вагальннай хьалха чоалхане йоаккхе дукха мах боаккхаш хинна скважиний бурувдеттa конструкцеш. ХIанз уждика мaьжа дарегIагIа я. Советски Союзе эггара хьалха бурувтохача юкъеойвалайир оаха аттача аьккта скважиний конструкци. Лоацца аьлча, бурувтохача наха тIалаттош мел хинна дало хIанз машинийтан механизмаштен тIаьтт.

Бурувтохача со болх бе волавьннача хана бурильни обсадни турбаш дIаеIа-хьета хьувзаро балхаш кулгашца деш дар. ХIанз уж балхаш чакхдоах электричества, пневматически буровой блокий новкъостлаца. Цудухьа бурувдеттарий болх дикка аттача а баьннаб, из сихагIа дIа а бода.

Бурильни инструмент скважине Iочухийтарен хьаьлаккхарен операцеш «МСП-2» яхача дIаоагIашца механизированни хьы-
сапе чакхйоач. Лакха оасарле йолча осташца бурувдетт тIоиз скважинашта. Буровойш хьалъечe зама дIадахача шерашка дуккагIа доле балхаш кулгашца дера, хIаьта хIанз уж кхоачашдеш бульдозераш, скреперaш, кхыйола техника а.

Дукха масалаш довладе йиш я керда техникен, дикагIйола технологи производствана юкъеяхьарак тIеххIоаргача скважинашта бурувтохачаре бурувдеттарий болх мел аттача баьннаб хьахьоагаш.

Се укхаза балха ваьнечул тIехьагIа Заманкул, Карабулак - Ачалуке, Серноводск яха керда мехкдаьтта доала моттигаш гучаьхай. Хьалха дIачахача хана 2—2,5 эзар метр мара бурув тоха цар скважинана, хIанз шовзакIоаргагIа детт. Масала, бурувдетта мастер Михайлов Степан Игнатьевич кертa латтача коммунистически къахьегамa бригадас Алханчуртаоч № 1003 йолча скважинана 5206 метр бурув техар. ХIаьта 5156 метр бурув техар скважинана бурувдетта мастер В. Терлецкий керте латтача бонгадe а.

Укхаза белгаа цa доьнначa дарадац техника, бурувтохача хувцамаш хиларца цхьаьна дикаe хувца а луш болхлой класс дегIабоагIаш хилар. Берригаш хIана бец аьнне бурувдеттараш коммунистически хьисапе къахьегаш ба. Царех ва республика цIи хоаэ йола бурувдеттар Социалистически Къахьегама Турпал Катасонов Андрей Дмитриевич, Ленина орден лелаш вола Бородацкий Иван Михайлович, Ростоха Степан Антонович, кхы дуккхабараш а.

Хьалха зIамига станица мара яцар Карабулак. ХIанз йоаэаргйоацаш хоаьнна, шеръенна, товенна дIаэттай из. Города хьисапе болхлой поселок хиннай цох. Дукха да укхаза дизаэ вIаштIардаь цIеноош, лакха урегIъяра заводий корпусаш. Царна юкъе бурувдеттача эша вкъе реагенташ арахецача, газ чакхйоалача заводий корпусаш.

Советски Iаьдал доьнначa шерашка доккхий хувцамаш хиннад наьха вахаре а. Дукхача мехкдаьттахой, бурувдеттарий шоай а легковой автомашинаш, мотоциклаш. Хlара мехкдаьттахочун цIагIа хIиннац аьнна дикка йоаккхий библиотекаш а, наьха культуре лакхенна хилар а цо хьахьожи. Цхьа цIа карадоагIаргдац телевизорнии а радио антена тIа ца аIаш. Иштта шоай болх, производство, къахьегам товбенна Нохч - ГIалгIайчен автономе 50 шу дузача цIейна сийлена накъагIоргбе карабулакски бурувдеттараш.

А. БАКАЛЮК,
Карабулакски бурувтохара балхий управленен воккхагIвола инженер.

Советски Социалистически Республикай Союз вIашагIъеллая Нохч-ГIалгIайчен автономи хьаьни ах бIаь шу дуз укх шера. Цу шерашка вай мехка, шоай вахаре, иштта шоаш къахьегаш болча предприятешка хиннача хувцамех лаьца дувц укх оагIон тIа Нохч-ГIалгIайчен автономе нийсархоша.

Чот яь варгвоацаш дукха хувцамаш хиннад республике ах бIаь шера. Цунна тешал ду укх тIеххьарча 10—15 шера хиннача хувцамаша а. Цу юкъа республике керда хьахиннай Назрань, Аргун яха ши город. Керда хьал а яь болх беш я дукха промышленни предприятеш, фабрикаш, берий бешамаш ясли, итташ школаш, больницаш, бIаьш эзараш квадратни метраш йола цIеноош, кхыйола культурно - бытови учрежденеш.

Укх тIеххьарча хана хьал а яь болх бе болалуначарех я Наьсарера «Электроинструмент» яха завод, трикотажни фабрика, Аргунера «Пищемаш» яха завод, Карабулакера бурувдеттарашта эша вкъе реагенташ арахеца завод; газобензинови производство, Вознесенскера газ чакхйоаха завод, Грозиера «Электроприбор», опытно - экспериментальни яха заводаш, кхы дукхахараш.

Iалаьмате чIоагIа тоаденнад бахача наьха хьалаш, торонаш. Наггахь цIа дац телевизор, радиоприемник йоацаш. Советий мехка мара хила йиш йоацаш, пачхьа Росее бахаца наха цIаккха дага ца хиина хувцамаш да наьха вахаре ах бIаь шера хиннараш.

Вай республика эттара йоккхагIйолча промышленни предприятеех я «Красный молот» завод. Хьалхара пятилетка йолаеннача хана бурувдеттарешта эша осташ кхыйола оборудовани, бытови техника мара ара ха хецаш вIаьмита хиннай «Красный молот».

Советски Iаьдал эттачул тIехьагIа сихха дегIааха йоласлар мехкдаьтта доаха бурувдеттен промышленность. Цу гIулакхо керда доккхий декхараш хьалхашка оттадир завода болхлошта. Сихха дегIааха йоласлар предприяти, цун болхлой класс, цунна цхьана шеръяла йоласлар завода коллективо арахецача продукции ассортимент. ХIаьта шерагара шерга дукха дуккагIа хулар арахеца продукци.

Укх шера 50 шу дуз Нохч - ГIалгIайчен автономе. ДIадахача шерашка юкa хьежача чот яь а варгвоацаш хувцамаш хиннад тха заводе ядаш дуьц республика хьалхарча станочника Ш. Айдиняна, слесара - инструментальщика Е. Бесситнова, токара С. Ахаева. ХIанз заводе арахецаш я бурувдеттарашта, мехкдаьтта доахачен мехкдаьттегазови промышленноста эша оборудовани, буровой грязевой насосаш, фонтани арматура, ролико - втулочни з Iавцараш, бахача наха эша товараш, запасни ояхалаш, кхыйола продукции.

Республика автономе хьаьчa хьалхарча шерашка вай бурувдеттарашка мара дIакховчеш хиннасце, хIанз заводо арахеца продукци вай мехка дIакхаьча ца Iеш, доазол арахьарча дерригача социалистически мехкашка, Египте Иране, Индe, Пакистане, кхыча мехкашка дIакхоач. Заводa продукци цар чIоагIа хоттаеш дика дIаэлаш я. Итт шу соагIа за а доазол арахьарча мехкашка заводо арахеца продукци дукхача боараме дIаухийт.

Вай республика ах бIаь шу дузача юбилейна накъайоагIаш завода коллективо хьабенар къахьегама сийлен наь ба. Цунна доала тешал да завода байракха тIа йоаллa Октябрьски Револючe орден.

СУРТА ТIА: ах бIаь шера вероде хиннача хувцамех, дIахорча перспективеех дувцаш ба вай республика автономе нийсархой станочник Ш. Айдинян, слесарь - инструментальщик Е. Бесситнов, токарь С. Ахаев.

И. ПЛИЕВА сурт.

СИЙ ДОЛА ПРОФЕССИ

Мехкдаьттахо! Ма сийлахьа цIи я из, къаьстта из эзаш хержа хилча хIаьта а. Эзача йоIага сана цуьга дог доахаш, цунца хьаштдоалаш вар со 1940 шера Грозненски мехкдаьтта институт чакхъяьккха Горагорске балха хьожавaь се водача хана. Шу даладехьа промысла воккхагIвола инженер вир сох.

Шьра дагайоагIа сона Грозне цIа а вена Плиев Султан керте латтача «Малгобекнефть» НПУ се балха вена ха. 1959 шера августе дар из. ШоллагIча бригаде мехкдаьтта доаха мастер волаш кхо шу гаргга ха яьккхачул тIехьагIа воккхагIвола инженерала хьожавир со. Цул тIехьагIа промысла заведующий волаш а болх бир.

КССС XXI съезде ворхI шера планагIа де дьина белгалдаь декхараш кхоачашдара сарцагIдаьнна дерриге советски халкъ къахьегаш хиннa ха яр из. Дукха доаркIамо хIамаш карагIдийхар тха управлене коллектива цу шерашка. ВорхI шера план цхьа шуи ши кIирей хьалха кхоачашдир, цу юкъагIа социалистически яхье хьадхара моттигаш яьхар нийсазза, дика къахьегарах 12 воар сон сонгIата лаьрхIа ахча делар.

Коммунистически къахьегама сийлен цIи яихара йоаржальча социалистически яхье иштта дика толамаш дахарах 1962 шера апреле тха мехкдаьтта управлене коллектива едар коммунистически къахьегама коллектив яIа сийлен цIи. Хьадоаккха мехкдаьтта 15,3-за дегIа а доаладеш 2 миллион тоннага дIаяхоачадир оаха из семилетка тIеххьарча шера. КъилбаседaКавказа промыслашка доаккхаш хиннача мехкдаьттал эггаро дукхагIа дар из.

Иштта толамаш доахаш чакхъяьккхар коллективо бархIалагIа пятилетка а. Се теш волаш, кхычарца цхьана аз дакъа а лоацаш хьинаре къахьегаш 9-ча пятилетке кхачьнад тхо.

Хьалха, Советски Iаьдал далалехьа хала хиннаб мехкдаьттахочун къахьегам. Хьадоаккха мехкдаьтта кIезиг хиннад. Яз тахан а яц техника, технологи геттара вала яр, дукхагIдола балхаш кулгашца де дезар. ХIанз иштта дац. Оьхангара хIана бац аьнна хувцабеннаб мехкдаьттахой болх. Лакхача боарам тIа ба тха производства технически боарам. Хьадоаккхача мехкдаьттах дукхагIвар фонтании хьисапе доаккх. Телеуправленеех болх беш я ерриге насоси скважинаш. ХIаьта уж тахан 212 я. Царех хIарапе дийнахьа бугн 113 тонн мехкдаьтта ду. Механизированни хьисапе ду даьттан вIаллара дерриге балхаш а.

Балха оасарле хаккъеш а мехкдаьттахой къахьегамдара безам айбеш а гIулакх дар тха коллектива республике хьалхарчарца планированен материальни стимулированен кердача системах бодх бе ялар.

Йиъ бригадах латта бIаь вертиъа гаргга саг чуоагIа коллективе я хIанз аз кулгалдер. Лакха санкхетам бола, балха тIера нах ба уж дукхагIбараш. Цуьна тешал деш я тха РИТС-о лелаю «Грознефть» объединенен нефтехимпрофсоюза обкомен пачхьалкхан вымпел.

СССР-ен Нохч-ГIалгIайчен автономен 50 шу дузача денна [illegible] къахьега лерхI оаха, мехкдаьттахоша, къаьстта 50 шу дузаш бараша.

А. АЛБОГАЧИЕВ,
«Малгобекнефть» НГДУ № 3 йолча РИТС-в начальник.

ТАМАШИЙНА ХУВЦАМАШ

Грозный. Цуьна хувцаенна да сона вахар а бераш а. Цудухьа боккха ба са хозача городашка безам. Ах бIаь шу дизад со вай хьалххийна, Грозне къахьегаш вола. ДIадахача шерашка юха хьажача къаьгга гуш да мел дегIаенай, тоаенний вай город, Нохч - ГIалгIай республика. Масала, хьалха хиннача тара яц Старипромыслаш, хувцаенна эргаьлиний Старопромысловски район. Нохч-ГIалгIай автономи вIашагIъеллача шерашка цига къахьегаш хиннав са да. Хавал хьалха да а кхалха зIамига кхо бер а долаш жералла йисар са нана. Халонаш Iоаша йийзар, са воашен сон балха гIорт ма хиллийе привоъдаства къахьега дахар.

Бера хана дениз сона чIоагIа дукха безар хила хилара балхах бIу къажабеш боаца хьинаре къахьегаш бола мехкдаьтта мехараш, мехкдаьтта чакхдоахараш. Цудухьа мехкдаьттахо хила чIоагIдир аз. 30 шу хьалха мехкдаьттахой кийчбеча школе деша воаар со, толамца чакхъяккхар из. Цу хана дениз мехкдаьтта чакхдоахача заводе къахьегаш хьавоагIа со. 1935 шера хьалха хиннача крекинг - заводерча болхлоша чIоагIа безаме тIаийцар со къона специалист хиларах тарра. Цхьаккха хало ца нийсалуш болх тайжа дIабодар але йиш яц хьейхарча юкъигах. Дукха хаттараш деара аз цу балха тIа йоаккха опыт йолча мехкдаьтта чакхдоахаршка. Цар дог раьза долаш юха мел лора, шоай опыт хьеха хьожар. Цаьккха бициургбац сона цу хана мехкдаьтта чакхдоахачун говзал сайна езаллийта, цун кIоаргаленаш йовзийта боккхагIа бола операторaш Резников Павел Яковлевич, Мельников Александр Михайлович, оператор Круподеров Григорий Федорович, кхыбараш.

Девош, бетташ сиха дIаухар, цуьнца цхьана сиха дегIаухар завод, болхлой класс. Кулгашца деш хиннача дуккхагIдолча балхаита механизаци йир, хала процессаш автоматизированни хьисапе чакхъеита хьлар. Са вахаре а вена бишлургбоиа хувцам хилар. 1967 шера хьалха хиннача крекинг-завода № 13—14 йолча установке операторалла болх бе хьожавир со. Цу хана дениз цу установке къахьегаш а ва.

ЧIоагIа хувцаенний вай город, тха завод. БIаьха доаш гIаттаеш хиннача наькъа тIа асфальт биллаб, гIоабаьхьаш дехкад. Хьалдаьд дукхазза вIаштIара дикь цIеной, школаш, берий бешамаш, ясляш, Хьайнийлай дукха мукеиш, кинотеатраш. Чотъь варгвоацаш дукха керда техника, технологи производствана юкъеяххьай. Города производствен хувцаелля ца Iеш вах шоаш а хувцабеннаб. Цар хьинахеллай вай республика хоаш, цун беркате рузкъаш.

Хьалха цхьаккха автоматика яцар заводе, кулгашца деш доль балхаш чIоагIа хала дар. ХIанз вайдде мел йолa технологически процессаш автоматизацн яь я. Болх сихагIа, саькъердамегIа дIабода. Къахьегама оасарле дикка лакхъенний. Масала, хьаьцаргъа вай тха установка коллектива. Укхаза къахьегаш мелбараш шоай балхах дика кхеташ, йоккха опыт йолаш, хьалхашка латта декхараш цIенем дизаи кхоачашду нах ба. Н. Островски цIерагIа я тха установка. Цхьа бутт дIабахийтац оаха товарни продукци арахецарен продукцина реализаци ярен пачхахьалкхен план тIеххховчаш ца еш. Тхо карчагишащ да, аьле доаккхалца оал установка технологаша. Коллектива сий цIаккха а лоходаийтаргдац оаха, кхыв дувц цар. ЦаI массанена тIеиьа, массавар цхьаннена тIехьа, яхаш деттах къахьег оаха.

Къаьстта хьинар айдения къахьегаш я установка коллектив СССР-ен Нохч - ГIалгIайчен автономен ах бIаь шу дузача юбилейна сийлениа накъаяхара. ЛерхIар толамца кхоачашдерт хилар хьаьхокх доахача толамаша. Мехкдаьтта сийрда продукци арахецара боахI бетта план хана дуккха а хьалха 14 августе кхоачашдьй оаха.

С. ШАПОВАЛОВ,
завода сийлен ветеран, Н. Островски цIерагIа № 13—14 йолча установка оператор.

Ди тIехьа тоалу

Са вахаре къаьстта белгален хьаьсарен шу да пятилетка шоллагIдар. Нохч - ГIалгIайчен автономе 50 шу дузача дийнахь ах бIаь шу дуз са сай а. Къаьнача мехкдаьттахошта дика йовзаш я ШурыгингIар тайпан цIи. Са да Николай Климентьевич мехкдаьтта доахача мугIарера болхло, торнолчик, ключник, мастер волаш къахьегаш хиннав. ХIана цу тайпара балхаш мехкдаьтта доахача долаш дац, царна кетта кхыйола профессеш я. Мехкдаьтта доахача къахьегаш волча са дас дувцар шиъ професеех лаьца. Шиъ ниъ хьал а лаьца се дIавахар чIоагIа дезар цунна. ТIаккха сона хьалхашца эттар укх тайпара хаттар: малагIа професси хержача бакъахьа я аз? Цу хана воркIлагIча классе доаш вагIав са. Доашара шерааш чакхдаьлар.

1939 шу. Цу хана дегIаьха йоласлар геофизически служба. Мехкдаьтта доахача промышленноста чIоагIа эшаш бар специалисташ - геофизикаш. Цудухьа Грозненски мехкдаьтта техникуме доша вахар со. Цхьабакъда чакхъяккханзар, воккъарле йир цу хана хьайнача Сийлахь-боккхача Даьй мехка тIемо. ТIом чакхбаьйначул тIехьагIа техникум йистеяккха вIаштIехьдаьлар са. Цул тIехьагIа лаьрххIа йола геофизикий курсаш чакхъяьхар.

«Грознефть» объединене промыслий скважинаш тохкам 25 сонгIа долча шера къахьегаш хиннай со. ХIаьта «Грознефтегеофизика» треста Грозненски промыслови геофизически конторе регистратор, техник, геофизикий отряда начальник, каротажно - перфораторни парте начальник волаш къахьийгад аз.

ХIанц со бувца гIертар айса хьабена къахьегама накъ бац, СССР-ен Нохч - ГIалгIайчен автономен ах бIаь шу дузача юбилейга кхачалца йолча хана тхоай производстве, наьха вахаре хиина хувцамаш малагIаш да дувца гIерт са. Трестерча коллективашта юкъе эггара хьалхарчарца коммунистически къахьегама сийлен цIи еннай тха коллектива. Хьалха дIаяхача хана Iай, аьхе, догIа, лоа доахача хана дукха халонаш нийслора тохкамa балхаш деча хана. Эсала хулар мехкдаьтта доала моттигаш тохкаш уггаш йола диаграммаш. Диаграммашта дIаалгъеш йола регистратор кулгашца кхестае езаш хулар. Нагахьа санна аппаратура еха бохк ца беш, сецача мелла во хьоттама хьалаш дале а цунна ремонт а езаш бараш геофизикаш бар. Лоаццa аьлча хьалха дIаяхача хана деш мел хинна балхаш кулгашца дера мехкдаьтта тохкараша.

ХIанзара геофизически служба цхьаннха доча а нийсбе йиш яц хьалха хиннаучуьнца. Геофизикашта чIоагIа эшаш йола керда бахьалха хиннаучуьнца. Геофизикашта мел эша керда аппаратура я, цхьа Iочухийтача кабеле скважинера ши - кхаа тайпара доала хьекхахаш доаной. Уж кхы а кердадараш производствана юкъеяххьарах геофизикий вIаштIехьдела массехкана дукхагIа тохкама балхаш де.

Г. ШУРЫГИН,
«Грознефтегеофизика» треста воккхагIвола геофизик.

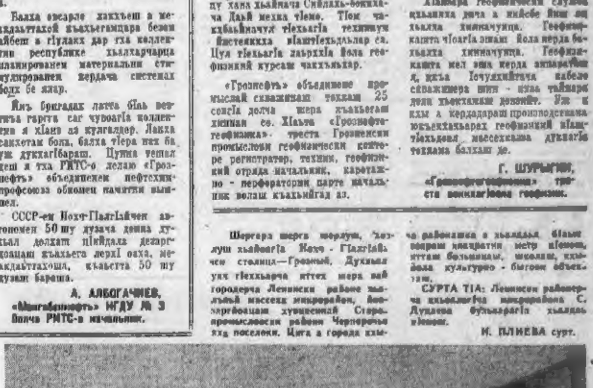

Шергара шерга шорлуш, хозлуш хьайоагIа Нохч - ГIалгIайчен столица—Грозный. Дукхьа укх тIеххьарча иттех шера вай городерча Ленински районе наьна массех микрорайон, йоаргаьвоаш хувцаенай Старопромысловски районе Черноречье яха поселок. Цига а [illegible]

СУРТА ТIА: Ленински районерча [illegible] микрорайона С. Дудаева бульварагIа хьалдайлош.

И. ПЛИЕВА сурт.

ИРАЗЕ ВАХАР

ХIара советски сага хьамсара шу да 1972 дар. ХIана аьлча укх шера 50 шу дуз Советски Социалистически Республикай Союз вIашагIъелла. Къаьстта деза да из, вай республика бIахача наха, Нохч-ГIалгIайчен автономи вIашагIъелла а 50 шу доал укх шера. Из ха йолаш ва со а. ТIаккха Советски Iаьдал отташ ваь, цунца когаш вахa, цунца хьалххийна саг вешй со а? Цудухьа тахан тха массане 50 шу дузаш, дувца хIамаш да са.

Хувцамаш геттара дукха хиннад. Из кхетадеш а аз, аз тIехьадегIабоагIа цаьхъ санкхетам, лакху хьакъхьал, цунга хьежжа аттагIа, дикагIа бах нах, Iалашица карагIдаьнна кердадараш балха юкъехкуллаш оасаре къахьега баьннаб уж. Цудухьа гIоа да тхьаьнаре вай вахар, мел бизза са доалаш, бей кхт дузаэе ба советски нах.

Советски Iаьдал эттача эттара хьалхарча шерашкара хувцамаш да довзе а сона дика дагайоагIа Сийлахь-боккха Даьй мехка тIом хьаьлайалла а из чакхбаьннача тIехьегIара а хинаш.

1949 шу. ТIемо яь чоинаш ераниш, моха юха дийнлуш лаьтта из яр из. Фабрике, заводе, хIара предприяте эшаш дар болхлой кулгаш. Цу шера хIанз «Автоспецоборудование» яхача Грозненски опытно - экспериментальни заводе токаралла балха вера со. Отараш мо лахчах яь цIеношдар завод я яьха моттиг. Берригa а 3 бIаь гаргга саг мара вацар цига. Трансмиссаца болх беш йола станокаш яр, из яхнига да дуккагIдола хала балхаш кулгашца кхоачаш деш хиннига. Балха оасарле а, продукце ассортимент а кIезига яр.

Кхьачa бессара да завода таханара сибат. ПаргIатача, сийрдача помещенешка къахьегаш из эзар сонгIа саг. Механизированни хьисапе ду дерригa балхаш. Къаьна, болх хьа ца Iойташ хиннача станокашта метта латт «IК-62» яха вай мехка хьаь дика станокаш. Шоэза дуккагIа хинна токарий мугIараш, иштта лакхъенний шеръенний завода ассортимент. Оаха арахеца «Т-104» яха подъемникаш, дIарацIураш, мухьеш хьалъяйду устройствaш, кхыйола продукци вай мехка дIаза ца Iеш доазол арахьарча 32 мехка йоаш я.

ХIара денна теркам лоаттабь укхаза продукце дикал лакхъяра. Заводе болаш ба ОТК болхлой цхьаккха тIахьожам боацаш продукци дIачутеларaш. Цар опыт дIайоавзийташ, хIара къаьсттачa къаьстача болхлочун бехктокхам лакхбеш, вIаштIехьбоах завода кулгалхоша шоай болх. Цудухьа дика йолаш цIи хеза я тха продукци.

СССР-а, Нохч - ГIалгIайчен автономе 50 шу дизара сийленца накъабахара яхье яьнна къахьегаш я тха коллектив. Яхьаш яьжай цехашта, участкашта юкъе. Цу яхьашка котало йоаккхаш каст-каста цIача байракхилгаца белгалбеш я тха токарий участок. Сона уллув болх беш ба йоккха опыт йола, балха 5—6-гIа разряда токараш. Тхе дийнахьара норма лаь кийнахьа кхоачашъеш ба дукхагIбараш. Юкъера лаврхIача 180—200 процент кхоачашду цар шоай декхараш.

Дукхача хьамех бола дезаза ба заводе къахьегаш. Цхьана къахьегаш, цхьана салоIаш шоай кулгашца, хьалъхалца тахалинь ираз вахар хьакколлаш ба уж.

В. ЕВСЕЕВ,
Грозненски «Автоспецоборудование» яхача опытно-экспериментальни завода 6-ча разряда токарь.

Цхьа Гудермеса районан «Новогрозненский» комсаш лелаеча совхоза парткома секретарана Насухановъ Бачица боазама комсаш лелаерий планахи гІулакхехи дуьнаш дагІар тхо. ЦІаьхха цкІ къа а йийла кабинете чуьйлар йаьерча дегІара, тІаьхьажача ха-

КХАЛСАГ-МЕХАНИЗАТОР

[illegible]

— [illegible] — аьлира-цо чуьйлайн-а. [illegible]

— Насуханова Масра, [illegible] нус, [illegible] вешин сесаг, совхоза тракториста, — аьлла хьайовиййтир сона кабинета чуьлира кхалсаг Бачица.

Иштта хийир сона «Новогрозненский» совхоза дикагІайола трактористка. Къахьегамца болкха безам болаш, балха тІа лакка толамаш доахаш ший болх кхоачашбеш хиларах мах бу цуи совхоза кулгалхоша, сийду механизаторий коллективе.

ТІехьагІа мара хилзар сона Масрае корда гоязал Бачи новкъосталца Іомаьлга. Вачи ше тракторин бригада бригадир, шерача профила механизатор ва. ХІаьта механизатораш тоъаш боацандаь механизаторий курсаш вІаштІехьаьхар цо совхозе. Курсашка деша тІаьхьийтар кхалнах а. Царна юкъе яр Масра. Иштта Іомайир Масрас механизатора говзал. ХІаьта хІанз трактор дика йоизаш, йоккха опыт йола механизатор я из. Ше цкъа дІадоладь гІулакх кхоачаш ца деш дитац Масрас. Ше безам тІабаха болх а беш хьалхадовцадаршца къовсам лоаттабе Іема хиларо йоалайир из цу дийнахь совхоза парткома секретарь волча.

ХІаьта фу дер хиннар?" Комсаш дІайийна йола найда шеръеш балхаш деш бар механизатораш. Цу хана шоай болх юкъагІа а бита хаиал хьалха цІабаха хиннабар цхьабола механизатораш. Из хала а хийтта, новкъостал дергдола сег лехаш ена хиннар Масра совхоза парткома секретарь волча.

Масра сакха трактора тІа болх беш ва цуи мар Насуханов Висолта а. Йис бера дай ба уж. ХІаьта а ха корайоагІа царна дика толамаш доахаш балх бе а, цІагІарча гІуллакхашка хьажа а.

Сийду совхоза къахьегамхоша Масрай Гудермеса къахьегамхой депутатий городской Совете хержай из. Цудухьа балха а цІагІа а деш долчун совгІа общественни болх а бу хьнар долча кхалсага-механизатора.

ХІанз комсаш чуэца кийчлуш ба «Новогрозненский» совхоза къахьегамхой. Комсаш, гучох, дика хьийкъай.

СССР-и Нохч - ГІалгІай республика автономи хьали 50 шу дизара сийна совхоза къахьегамхоша цхьана дика къахьегама совгІат кийчдеш я Насуханова Масра.

И. ДЖАМАЛОВ.

СУРТА ТІА: М. Насуханова.

Автора сурт.

КИЙЧЪЕШ Я МОША СИЛОС

Укх денощка доакъар Іалашдеш ба Грозненски района «Юбилейный» совхоза къахьегамхой.

Тхоца къамаьл деш совхоза парткома секретара новкъоста Баркинхоева дийнар:

— ПланагІа тха кийчъе езаш я кхо эзар тоии хьажкІий силос, хІаьта оаха хІанзале кІоага чу еллай 1500 совгІа тони. Силос кийчъеча къаьстта дика болх бе ца белгалбаьнна къахьегама толамаш доахаш хьабоагІа механизатораш Асиев Махьмуди, Ацнев Султани. Шоай дийнахьара норманаш цар кхоачашъю 130—140 процент. Силос хьатІаккухьаш дика хьинаре болх беш ба шофераш Гачаев, Мурадов, Даудов, кхыбараш.

Доакъар Іалашдеча бахча белка итогаш ю хІара кхо ди масса за довла. Ях хьалха латтачарна ахчан совгІаташ а карара-кара тела цІе вымпел а яу.

Ш. ОСМАНОВ.

Дугадика хиннад

Шелковской района «Красный пахарь» яхача колхоза итташ гектараш дуга дІадайна участкаш я.

Дика хьийкъад дуга. КІэтта чуэца долалургда из.

Керда хьувкъам чуэцара шоай ма хулла кийчо еш ба колхозахой.

Укх денощка КЗС-20 яха оттхен дикеи дуга докъду керда агрегат вІашагІйоллаш ба механизатораш.

Цхьан сменагІа 20 тоии дуга докъдергда цу агрегато.

Б. ЭСМУРЗИЕВ.

Маьхка дарегІа

Байноча ворхІ бетта Урус-Мартана районе эгара дукхагІа шура яьккхай «Горец» совхоза № 4 йолча отделене хьайбаш лелалдераша. Цхьабакъда, центнер шура яккхара эгара кІезигагІа мах дІабахийтаб Мичурина цІерагІча совхоза № 2 йолча отделене ферма хьайбаш лелалдераша.

Укх пятилеткагІа производстве хьалха латтараш дукха ба цу ферме. Балха дІалу цар дерригa хьинар. Селханарчул дикагІа техник, хІаьта кхоана кхы овсарегІа къахьега гІерт хьайбаш лелалдераш.

Хьалхашка латтІа деккараш толамегІа кхоачашдара шоайла къовсабеннаб ферма болхлой. Мичурина цІерагІча совхозе латтел ерриГача районе а дика йоазам а шоллагІча отделене ферма доярка Курсаева Соаьат. Массехк шера вІаштта хьалхе лелаерий мугІарашка йолаш хьайоагІа из. Цун къахьегам кхьчарна бола хьоккам а хинна дІаьттаб. Шейна ховчох кхоачем на беш кхычар белла тІа гучадаьнна дика, лайдана ляр ший балха юкъехьу Соаьата. Шай балха опыт а кагмаьрша дІалу цо новкъосташта.

ВорхІ бетта планагІа 1170 килограмм мара ца езача юкъера лаьрхІача хІара кхоабача Іаттагара 1350 килограмм шура яккха декхар тІанийцадар Курсаева Соаьата. Цхьабакъда, цо ше дениа дош тІехкхоачашдаьд. ХІара кхоабача Іаттагара 1450 килограмм шура яьккхар цо. Цхьабакъда, коммунистка Адуева Тамарас кхы а овсарегІа къахьег. ВорхІ бетта хІара кхоабача Іаттагара цо яьккхай 1659 килограмм шура. Церел дукха тІехьа йисац доярка Дудушева ТІаус. Долчча тайпара дале, совхоза доярокаша царна тІехкхе гІерташ къахьег.

Дика толамаш да доаркаша шоай балха тІа доахараш. СССР хьалхь Нохч - ГІалгІай АССР автономен 50 шу дизара сийна цар кийчду хьалхала къахьегама совгІаташ да уж. 7 бетта план 410 тони мара йоацача яьккхай 422 тони шура. Ерриге ферма хьайцача юкъера лаьрхІача хІара кхоабача Іаттагара 1215 килограмм шура яьккхай. Планол цхьал 50 килограмм дукхагІа хул из.

С. МАДАГОВ.

«АГИТАТОРА БЛОКНОТ» № 16

КПСС Нохч-ГІалгІай обкома пропагандан агитацен отдела «Агитатора блокнота» аргІанара, 16-гІа, номер хьеллалу идеологически болхлой республиканскн совещанех болча хоамаца.

«Нохч-ГІалгІайчен автономи 50 шу» яхача рубрикана кІал дукха материалаш кепатох блокнота тІа. Укхаза кепатехай нохч-гІалгІай халкъа советски социалистически паччахьалкхели автономин хьа мишта хиннай, ленински къамий политика чакх мишта яьккхай шьра тхьахьокхеш йола «Автономега бодача наькъа тІа» яха редакционни статья.

Агитатора блокнота тІа кепатта йолаю: фу мохк ба советски Нохч-ГІалгІайче, Советски Іаьдал латтача шерашка мел дегІаеннай цуи промышленность, юрта бахам, культура, унахцІено лорелга, кхыдола доакъош яхача темах йола материалаш. ArгІанарча номер тІа кепатехай республиках лаьца хІамаш дувцаш йола Нохч-ГІалгІай АССР статуправлене начальника заместителa А. Толубаева «Нохч-ГІалгІайче тахан» яха статья. Агитатора цу тІера корайоагІаргья нохч-гІалгІай халкъа автономи енначул тІехьагІа дІадахача 50 шера халкъа боахам дегІабарах йола чІоагІа лоархІаме цифраш, республика территорех, бахача нахах йола дийнеш, кхыраш.

«Белгалдаьнна денош» яхача рубрикана кІал блокнота тІа кепатехай Ленина орден лелаеча «Грознефть» объединене начальника В. Назарова язъяь «Мехкадаьттай газоин индустре болхлой цІейна» яха статья.

Агитаци яра опыт юц КПСС Ленински райкома пропагандан агитацен отдела заведующе Ю. Марченковен педагогически Іилмай кандидата В. Кан-Каликен «Тематически кІираш» яхана статья тІех КПСС Грозненски райкома инструктора Х. Талгатова «Хьалла, кхетадергдолаш» яхача статья тІех.

Ю. ПОВАЛЯЕВ.

КХАШКАРА СЦЕНКАШ

ЦАІ ІЕХАВАЛАРГА ХЬЕЖАШ

ТІагІолла дІаьхьажача бІаргагу хьажкІий сийнача форда юкъе «къонаргаш» Іочу а соттаьлатта силосин комбайнаш. Цига ца вахача, фуд ца хьежача Іеналанзар, со.

Баьшпареэ лаккхача хьажкІий йоза дІатІа а тІа латт цІенна ма бола шин агрегат. Наьна гІараш къехоа юкъ ше гІорт. «Хьайбешта — доакъар, доакъар! — кхаш цІогІа детта-м хоара аккарнех, — йоах пкьан доркъеннача сомача оазо. «ХІана хьа а гІетта вай шевав управлене дІаьхача даьннад-кх ер, — ховладар шолдегІчо.

Со бІаргавайча кхы а чІоагІдалаш къамаьл. Бийна а дІаоагІоябенна а бахачар хьагІайта салам юхалуше а шоашта къувлар хьежкиде болабелар. «Хов сона, — аьлар цхьане дахкьалхавника а лаьаца,—укх гІулакха бекке хургвар малав — тхо да, механизаторaш. Кхостабаь, кхостабаь юкхера а тха беша кхоссаргба кхералг. хІаьта бокъонца вола доана да хий воллаш хий ца кхийттача самка тІех а ваьнна дІагІоргва...» Іаьхача беаа бух, ца Іаьхача кас бух,—яхар моог да хІана оаш лeладар, — аьлар кхоалагІчо, — Іуйран дешэ яр ши агрегат дІа а оттаь тхоашта болх дІаболабе аьнна пурам дахьаш «къайг» ира хьежаш дагІа тхо».

Къамаьл дахьлургдолаш дар. «мугІашкара» доладе вай яр хІанз, аьнна да бегашта а даьккха гІулакхоша дувзадаьдецаре. Бекташ-м бе боагІаш а бацар. ДІайха хоза ди, букьаш ІажагІаьла а доладенна сахьат даьккхача а дукха волаш чуэца езаш латта хьу мо тоаекиз хьажкІаш, шоай цІенначa комбайнашта кІала Іийне багІа механизатораш...

Кхашка на тоаш дола кирча сурт дар из, къаьстта укх денощка.

Хиннар яр да. Силос чуйоллара шоашта шоай хьажкІаш тоъаргйоацилга гучадаьлча цхьаннаьйара гІо деха лаьрхІав «Назраковский» совхоза Наьсар - Кертерча отделене кулгалхоша. Царна ший участках 50 гектар дІакла раьза хилар цу совхоза Аьтий-Юртарча отделенера управляющи Мальсагов Поакъал а звеньевой Арчаков Іалихан а. Дизза Іунай дерах чІоагІа дика хьийкъай Іалихана силоса лаьохІа кхеть хьажкІаш. Хийша 300 центнер моцна доакъар лу гектара.

Наьсар - Кертерча управляющи Бекмурзаев Къурейш вера уж болин. Базар тІа хІама эцача-йохкаца хьисапе мел бе болабелар вІашагІкхийттараш. ХьажкІаш дІалулар йоахар: кха Іохоаза а дийа гектара тІапа мел йолла хьажжа пхь-юкъера бустам а баьккхе аьктах дІаица.

— Айе, фу бе а ярие, «цхьан киса» дода руэкъа дений ер, — аьнна гІулакх бегашта даккха волaладар Наьсар-Кертера нанар. Укхазар хьаьннар тараз тІа оаз а оаш оаха тхоай форме дІакхухьаргья, — йоахар цо.

Иштта из гІулакх дей а дахь комбайнаш хьаьхкхийтар цо, бах хоадам болчаш. Болх дІаболабелар.

Тараз тІа хьатІа а ца боагІаш Наьсар - Кертера баьхкача шофераша шоай отделенерча доахана дІаудаю доакъара машинаш новкъа аьола хьажкІаш Іолегвеш билла никъ бІарга а байна звеньевой оарзагІаьлир. Ше хала кхебаьча хьувкъама селла кхом ца беш хилар чІоагІа халадийтар Іалихана.

Аьтий-Юртарча управляющена а звеньевойна а уж хьаьхка комбайнаш цу сахьате соаще лакзар. ХьажкІаш хьахьекхийга, техникага болх байта, социйча доккха зе ма хургдий лох. Бекмурзаевга хьавола, акт оттае, кха дІама ала, — аьнна ховм бир цар.

Укх сахьате дьакхоач дьнна, хабар юкхдера Наьсар-Кертера. Ди сайренгахьа лестар — вензар управляющи. Садейра — вензар.

ШоллагІча дийнахь Іуйран, укх лоэзарах кхет тхо, аьнна лоалахоша яккийта комбайнаш совцайир аьтийюртхоше. Никъ дІахьехо сег а хуле, йодаш ворда а кхоте пасмала эаха лийрхІачо лелаль киловзар да Къурейшн лeладер, йоахар цар.

ЦоІ, шаь сахьат даьккхар механизатораш шоай управляющн нерга хьежаш. Доакъар дІаккхаьа бахкийта шофераш из гІулакх таьна доргдолга а хайна дІа-хьа ийра. «Воле хьо мукъагІа оарцагІаяла, мяхз из, аьнна «летучка» тІа аагІа шофер вохийтар механизатораша.

Цхьа сахьат доллаш юкъера «латучка» Бекмурзаев Къурейш кора а ца воагІаш. Цу гІулакхо дорх бах багІаш бар из лакхехьа бийца механизатораш со цига найсаьннача минуташка.

Сахьате хрелка 12-ча тІа кхоачаш управляющи хьекхьчав яхаш кхаьаш даха болабелар цуига хьежаш баьгІераш. ХІаьта а болх дІаболабе йиш йолаш хилазар. Кха диста, хьахоададе, хьувкъамуа боарам биста специалисташ эшар. Машинаш хехко, ха йоле йийзар цу гІулакха а.

Иштта пхьаннена тІа а ца дужаш дусаргдий-хьоргІ цу деношка болх ца беш латтача механизаторашта, ца хьоххаш йисача гектарех, болх ца беш лийнача шофераьшта хиииа зе?

М. ЗАНГИЕВ.

КХОАНА-ТІЕМА-ФЕГАРЧА ФЛОТА ДИ

ТІемен-политическаи кийчо ена дика толамаш доахаш шоай цІейна накъабоагІа Советски ТІема-Фегарча Низамй летчикаш. БІу на къонабеш самолеташна лакхалеиашка булаш тІагІертта карарзаш цар тІема говзал. Царех дукхабарех классни специалисташ хиннаб. Шера керте кийча а хана, дийнахь а буc а, моллагІча метеорологически хьалаьйка а гІерттa кийча ба уж.

СССР хьалхь 50 шу дизара сийна вyржача яхе хьалхале лелаш И-сна дахьа тІема летчикаша. Укхаза гІулакх деча дукхача экипажашен группанея тІехдиеш ираш яца сийлен цІераш лелаш.

Советски тІемахоша - авиатораша тешаме лораш вай Даьхен фен арешаш.

СУРТА ТІА: аргІана гІайтта бахд хиларах дувцаш ба. Аьрдехьара аьттехьа — капитан Э. Даутов, капитан Г. Матусов, лейтенант Ю. Жалин, лейтенант П. Ершов.

Н. АКИМОВЕИ,
В. СЕВОСТЬЯНОВЕИ сурт.
ТАСС фотохроника.

СССР ФЕГАРА ФЛОТ

Пестодоалар. Доалур [illegible] тІа.

— Авиационни дешара заведеней шерра сеть хьяра наькъаца. Нагахьа санна 1923 шера — шийтта, 1937 шера — бархийтта мара уж хиннаеце а, дІабаха тІоч болалуча юкхье (1941 ш.) авиационни специалисташ кийчбеш бІаь юкъера дешара заведени яр, цу дахьте кхоазткъа летни. Лакхера образовани а йолаш йола командни, штурмански, инженерни кадраш арахецаш кхо академи яр. Мехка хьахилар шоай мукъагІаргхи общественнай доалахьарча аэроклубийн авиашколийн йоккха сеть.

Шоай безам бараш деша дІачуйнбеш вІашагІйнйккхай авиационни дешара заведенеш. Цига деша нхаб къона болхлой, ахархой, интеллигенца-никалаш. Уж бее тайп-тайпарча къамех бола, революци социализмин гІулакха мутІахьа бола нах. Цар дика гІуллакхаш дукха да кхаьехьо хьагучадаьлар массагІа, гаьнагІа, лакхагІа ахар духьа доаттабеча къовсаме. ТІаьхь иттлагІча шерашка дукхгаз а тамашийна гаьна, цу даькъо Москвера бийна Іо ца ховшаш Къилбаседен полюсе гІолла чакх а баьна США кхаччалха сигал гІолла никъ а баь, кхоалагІа дакъа совгІа йола дуьнен авиационни рекордаш яьккхай цар. Советски летчикаша шоай денал хьахьеккхар испански китайски халкъий паргІато бахьан долаш баьча тІем тІа. Хасан яхача Іама йистен Халхин-Гол яхача хи йистен событеш хиннача хана японски агрессораша доаттабьнча къовсаме. Керда, кизакъала тоххам хилар гитлеровски Германна тоссабенича тІемах.

— Советски авиацина фу нагІдаьлар фашистски Германни йохаеча?

— Цо вІашин йиф къьаьт-къаьстача операцей лелаеш доадамаи яь ца Іеш. Беррягача тІема а. Цу тІа а еттайн хІамай ниш тІа-тІа дукхагІа ондабуьлар. Нагахьа санна 1941 шера декабрь бутт болабеннача юкхе Москвера юкъе латтача тІем тІа деша ловаш 700 гаргга советски самолет дийнаьхе, Курска юкъе баьча тІем тІа — 4300, Белоруссена операне — 6000 гаргга, хІаьта Берлин йоаккхаш баьча тІем тІа — 7500 бомбардировщик, истребитель, штурмовик яр.

Советско - германски фронте хІалакхаьр фашистски авиаци керттера къизаш. Гитлеровски цига шина сиррига самолетан къозаттасе ахаьзн дукхагІа юх Малхбузехь мар яьнира.

Фашисташ гІарахошна летта тІам тІа советски летчикаша хьалхьеккхар шоай массаза а цхьатарра шийна нийсса яхь цхьаьнакха доаца денал, турпалал йолаш, хотало яккха ловш хилар. Советски авиатораша оагІув оагІона а болаш фашисташта дуьхьала дехал долаш лийтар «Нормандия-Неман» яхача полкацара французски летчикаш, Польша, Чехословаке летчикаш - добровольцаш, хІаьта Румынии, Болгарии мукъаьлкхачул тІехьагІа румынский, болгарски авиатораш.

ТІема шерашка СССР дерригача Германица Низамца цхьана вергаььлар советски авиаци, цун кадрай денал чІоагІделар, йІаьхий тІема опыт Іомайир.

— ХІанзара советски авиаци фу хулургдолаш я аьнна хет хьона?

Советски тІема самолеташ гаьна наькъа ухалургья, моттиг эІаьнга яр аьнна новкъа доацаш шоаш латтачара гІетта а дургаь, Іо а хувшалургья, шоашта тІа а оттадаь лелалургда хІамзара тайпа моллагІа гера.

ХІанзара самолет - ракетоносец — из Іаламаи техникаш эгара тІехьагІа карагІдаьннарий бІарча чуловцим ба аьнна ала мегаргдолаш я. Цув электроний аппаратура летчикага йиш хулийт бІаьшин эзараш километраш гобаьккха ладугІа а Іалаьмате йоккха моттиг чуловцаш хІахьежа а. Духхьел чуйоллача кнопка тІа бІелг тоІабича — хьожальчча мотте тІоетталу бІарга ца байнача тайпара йоккха ниэ бола ракеташ, бомбаш, снарядаш. Дукха ха йоаццаш а тІехьа фаьлгіца мара дІуйна ца хила из волла хІама тахан бокъонна бакъ а хинна дІаэттад.

Сигал гІолла континенташта юкъе лелача Галкарча авиаци ракетоносашта мог Іалаьмате гаьна, практически дуьнен моллагІча маІанге кхача, юаcтагІчу фегарча тІема духьалар а обороно лоцал чухьа йоала ца а оаш лаьттан тІарчех форда тІарчех гІерсашта низ болаш хІамаш ятта. Мичахьа йоалуш мел йаккда яла а десант юталуш а транспортни авиаци турбореактивни самолеташ, хІаьта цо маргга ваи хулийт парашютни Іоаcа ца дьхсине лечик состав латтел, массо тайпара тІема техника а Іофосса. МоллагІча хІоттамагІа лелача перехватчикашка, истребителашка, истребителашка - бомбардировщикашка мел чоалхане дале а кхоачаш дулу Советски пачхьалкхен фегара доазонаш. [illegible] СССР ТІема - Фегарча Низамца гІулакх деш ба мехкара 60 совгІа къамах бола яхалаш. Цар юкъера [illegible] кхерен специальни образовани [illegible]

Уж ба ядейно дог тийша бІувай, бакъонца бола патриоташ тешаме интернационалисташ. Вежарашха долча мехкий авиаторашца цхьана цар фе лораду социалистически содружество фегара доазонаш.

— Ший торонашка диллача гражданскн авиаци миштай?

— Сигала гІолла дІа-юха кхухьача хІамех, кхувлача нахах 92 процент реактивни газотурбинни лайнераша кхоачашден я. Советски гражданскн авиаци самолетий парк тІа-тІа дикагІа тоаеш йолча машинашца хаддаеза мердайоахаш я.

Укх шера Аэрофлота новкъа яьний ТУ-154 яха керда самолет. Укх пятилетке белх бе йоаяла езаш я тІатад массагІа йола ТУ-144 яха самолети кхьайояа машинеш.

СССР фегара транспорт чІоагІагІа юкъеcвай советски сега батта. СССР ерригa территорн дІалаьцна я хІанз фегарча наькъий сеть. Дукхача моттигашка пассажирски наькъий керттера тайпа а хинна дІаэттай из. ХІара шера дукхагІа хул дувен халкъашта юкъера сигал гІолла долха наькъаш. Аэрофлота самолеташ дуьнен тІарча 65 совгІа мехкий столицашкен йоккхагІйолча городашкен ух.

Воахама дукхача сферашка оаьлахуль авиаци. Самолеташи вертолетий новкъостелца хьа е лехаш, карьерзаю лаьттах пайдане хІамаш йоахка кхоа меттигаш, мехкадаьттаи газовни проводаш ахк, электропередачей линеш уттаю, къилбаседехьарча шоралех кемаш чакхдоаь, хьуна массивашка бІарг кхоаб, медицински новкъостал ду, почта, массе тайпара мухьаш кхухь, авиахимически хьесапе лаьттаьстех дІайбнача хІамаштен обработка ю.

Сов дош юкъе ца доаькьоц аз йиш я, Аэрофлот советски халкъа бовхама сиха дегІадухача эгара лоархІамегІарча доакъоех цхьа дуьнен тІа йоккхагІйола авиакомпани а хинна дІаэттай аьнна.

— Евгений Михайлович, авиаспортах фу оалалургдар хьога?

— Авиаспорт шерра дегІаенна чІоагІагІа лоархІаш я СССР-е. Дешарах а балхах шоаш мукъа болча хана эзараш кагий нах мехкарий аэроклубашка Іомалу самолетанца сигала гІолла лела, парашютанца чуккуcеле, вертолеташ хьала, урагІьаяйтех. Цудухьа тамаш а яц советски летчикаша, 1960 шера дуьйна, дуьнен спортан чемпионаташкахь [illegible]

(АПН).

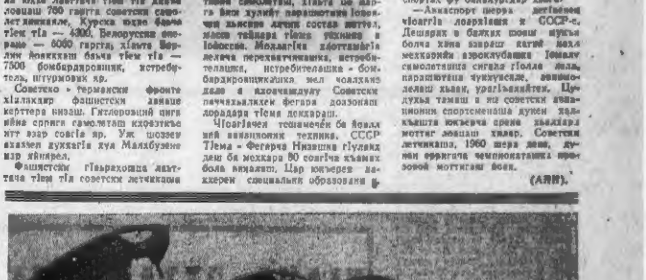

СССР-а фегарча флота деза Денна дикача къахьегама толамашца каккьоаннай Грозненски аэропорта коллектив. Аэропорта пилоташ дІабалача ворхІ бетта обработка яь культураш 875 эзар гектар я, царех цар подкормка яьр 900 эзар гектари, овсар доладеш моллаш, таха 250 гектари я.

Вежарашла йолча республикашка а дукха балхаш дьа пилоташа. Казахски ССР Кокчетавски областе 126 эзар гектара тІара кІотбоахама культураста зене йола хІамаш йоаcш обработка еш хилар вай авиатораш. Цул совгІа укх шера июлен августи бетташка Узбекистанерча, Туркменерча боамбе хьалкхебаршта. Краснодарски краерча, Волгоградски областерча юрта бохаьна къахьегамхошта лолча новкъосталл 100 эзар гектара тІара культураш зене йола хІамаш йоаcра обработка еш хилар вай пилоташ. Август бутт болча хана Туркменистанера боамбе кІотбоахама машинашца чуэца йиш хилийтара боамбе лорда йоахье моллаш техаш хилар уж.

Цхьа бутт дІабахийтабац вай республикарча авиатораша пачхьалкхен плани тІанйца социалистически декхараш тІехкхоачаш ца деш.

Укх шера цар дІа-хьа бихьаб 621 тони халкъа боахама мухь, 126 тони почта. Из хул планагІа лаьрхІачул дукха а дукхагІа. Пассажираш дІа - яха бигара ворхІ бетта задани 104.5 процент кхоачашъяьй цар.

Коммунистически къахьегама сийлен цІи яккхара а чІоагІа къовсам лоаттабу аэропорта пилоташа. ХІанзалехьа из сийлен цІи ена дукха ба экипажа командираш А. А. Мороз, В. П. Точилин, Ф. П. Васильченко пилоташ Д. Каплица, М. Хашагульгов, П. Черномуров, Г. Василенко, В. Чушакин, кхыбараш.

Вай республикерча фегарча машенашка лелача дикагІйолча экипажех лоархІаш я А. Рогов, Н. Джантиев, К. Гарзалов, А. Федотов, В. Короленко шерте кхотта экипажаш. Цар хІара сменагІа нормаш дика тІехкхоачашъю.

Б. ДОТМАРЗИЕВ.

СУРТА ТІА: (аьрдехьара аьттехьа) вейсагІа бaха кийчбеннаб экипажа командираш А. Мороз, В. Точилин, шоллагІвола пилот М. Хашагульгов, экипажа командир Ф. Васильченко.

В. [illegible] сурт.

АЗЕ НИКЪ-ЮКЪАРА КХЕРАМЗЛЕ

Къулба - Малхболен Азе проблемашта йолча моттигерча институто вІашагІтеха дуьнен халкъашта юкъера конференци хилар июль бетта Сингапуре. Пачхьалкхений общественни деятеляша массаш къамаьлаш деш къайле ца еш хьакхайкадора, дуьнен халкъашта юкъера политически климат дика кІаьдьлларо Къулба - Малхболен Азе районе хІана а ше кхьаккха дича а дІадоаьнйташ ца хиларах шоашта бохам балар.

Азен Тайжача океана бассейнех гегемони яккхар духьа къовсам ца лоаттабе аьнна Вашингтоно шерра кхайкаеш аь дакьлени йолаьаш хьахьа. Йолхар конференце дакъа лоацача дукхачар, хІанзара хьаа дІеко а лоаттаре гІерт ВІашагІкхийта Штаташ бедалша йІаьхий йолча Азе районашка американски капитал дІахо чуйоргйола хьалаш Іалашдар духьа.

Сингапурски конференце дакъа лаьцараша гендух сайьуваду кхетаде йиш йолаш да. ВІашагІкхийттача Штаташа дІахо а наьха санна чІоагІа бомбаш етт Вьетнама Демократически Республика территореиа, белгала аьлча, цун сунташтен ирригационни гІирсаштен. Метеорологически тІема опыташ е йолаешай уж. Цу деррегача хІамашта аьх ца хеташ чІоагІа телхаю дуьнен халкъашта юкъера бокъонаш, дуьнен халкъашта юкъера соглашенеш, Вашингтона шай заявленеш. Дукхаьлара агресси чІоагІ а еш, ВІашагІкхийттача Штаташа цу ихьан хинна кІиртьлай Азе мехкаш вІашагІдахара тІаерзаъь политика, хІаьта цу хІамаша хьахулийт кхоакам кІаьдбара керда фактораш.

Сингапурски конференце тайниа предложенеш шоай маІанга диллача 1969 шера хиннача коммунистически болхлойн партей Совещане еннача, Азерча юкъарча кхерамзлеи система хьнерх йолча идеика тарга я я.

Укх шера март бетта советски профессиональни цхьайттаннагІча съезде шие къамаьл деш КПСС ЦК Генеральни секретара нов. Л. И. Брежнева дьыхар советски предложене маІан: «Азе юкъарча кхерамзаленна, — аьлар цо, — ларде дадараш... пачхьалкхенашта юкъерча гІулакхашка кхз юкъе ца бакхар, суверенитетеи доаооний бІарчалек сий дер, хьаьнца а тайпара чурча гІуллакхашта юкъе ца тІертар, цхьатарра бокъонаш хиларен вІаши гІойле хиларен а ларда тІа цхьана леладу экономически кхыдолен гІулакхаш шерра дегІадоаладар санна дола хьесапаш да. «Азе юкъарча кхерамзлех йола советски концепци Инди, Япони, Бангладеш, Афганистан, Шри Ланка, Монгольски Халкъа Республика, кхыраш санна долча мехкашкарча общественностен официальни нахи кхетаеш хьалдоацаш а я.

Дуьнен халкъашта юкъера кхоакам кІаьдбенна хилар шаьра гуш да хІанз Европе. ЧІоагІагІа кийчо еш латт, белгала, машаре вІаши гІойле йолча оагІорахьа кхы цхьаькка а гІа бахккхаргбоаш йола ерригача Европа юкъара совещани гулъяра. Азе ший доазонел чухьа а дикка сlинтаaш хиннай укх тІехкьарча хана. Масала, барт вІашагІкхийттаб Инден Пакистанен.

Азе мехкаш экономически дегІахара боарамаш бе-бе, социальни отношенеш чоалхане, традицеш, меттаiш, культураш бе-бе хиларо бе-бе варианташ хьахулийт моллагІа проблема къоастаяра. ХІаьта хІара мехко е мехкий группа, цудухьа, ший тайпара къоастаю из проблема. Кхычарех тийша хІама доацаш хилар духьа, машар чІоагІбар духьа лоаттабеча къовсаме низаш вІашагІтохаро Азе машари цхьана гІуллакхаш леладелга Іалашдергдолаш йолча реальни результаташка кхоачаву.

Советски Союзе ший ди йиш йолаш мел дола хІама ду халкъий кхерамзле чІоагІъяра. Дерригa къамаш паргІатен кхычарех тийша хІама доацаши дахара, къовсам тІа дола дешаш машарен пийскоии наькьаца къестадара, вІаши гІойле йола гІулакхаш цхьана леладара тІехьалатт из халланза.

Духха ха йоалаш Нью-Йорке хиннача пресс-конференце ООН Генеральни секретара Курт Вальдхайма хьа ма кхайкадарра, дег тІарча цІерача уйлаша дуьнен халкъашта юкъера кхоакам кІаьдбе гІерташа дуьнен халкъашта юкъера гІуллакхаш унахцІеначе хьал тІе оттадара новкъостал де кийча а я СССР.

Азерча юкъарча кхерамзлен система, советски наха хетачох, бокъонца халкъий хьашташа ма эккхара хургьяр, империализма агрессивни политикана духьала латта чІоагІа гарант хургьяр, вІаши цхьана леладу гІойле йола гІуллакхаш шердара новкъостал дергдар цо.

А. ЛАВРЕНТЬЕВ.
(ТАСС).

Хьамзат ОСМИЕВ.

ВАЬЧА ЮРТА

Дукха езаш ю хьан ТIой-Юрт.
Ас хьалхара гIа баьккха юрт
Из йоланда еза.
Дукха беза тIойюртахой,"
Са ве-дика царна делаш
Се ваьханда беза.

Сайна ха-ди мукъалехь.
Догдохха йоI йолча санна,
Са ТIой-Юрта воде.
Нагахь гIайгIа йолаш воде, —
Маьлхо доккху дохк санна,
Еза из дIайоьда.

Со цу юрта весса вайча,
Вела [illegible] санна,
[illegible] тIебоагIа:
— Йарша ва хьо? —
оал цар сога,—
Ухх хьай юрта хьо саллара
ГIайна кIалл воагIа?"

Юртахоша цхьа хIу аьлхе,
Царна дагтар лоьхна баьлхе,
Са шуьйн йисте йода:
Шуьйн—кIал, шеха санна,
гIоттаи,
Гоlаш еттаи, со цуьнах хьегеш
Са хий — ГIалми дода.

Чlоагlа хьог со цу сай е
гIаднеж:
Дахи дьалхенцалхьа уд ю.
Довзаш доакар лехаш.
Са лаьтт куппа тIедьахьеш,
Цо шай сателбовш оамал
Сайна ялар дехаш.

Дукха еза сона ТIой-Юрт,
Бера хана со ваьха юрт
Ва йоландь еза,
Дукха беза тIойюртахой,
Массе хана денал долаш
Уж хиппадь беза.

●

Сайд ЧАХКИЕВ.

ТРАКТОРИСТАШ

Юрта араь, ожош ере.
Лувчош боахк шоай кеча дей
Трактористаш — заман баьреш,
Трактористаш — турпаллой.
Боахкаш ба уж кигаш берзаи,

КIалтоаргах аlашагIает;
Цар дегIанаш дийрзад гела,
Цергаш жовхьар санна къег.

Мехкечашкар шиэ ба чIоагIа.
Цу арешай ду цар доал.
Гой, тракторош арайоагIа
Хи чур, хиццна гуе тIа йоал.

Лаьтта оалаш ба чуйцина.
Харшаш доах цар,
кIоагаш доаз.
Юкъетта шоай уж кийлаш,
Лелаш санна балха боала.

«Сигал болхаш санна лет уж,
Гамиар хьешча», — айха оал;
Шой тайпара я цар ракеташ,
Шой тайпара я космодром.

Цар аlерпш я йоазаш, бохаш,
Цар сай шеха лаьлI [illegible]ит.
Хоам ба кlаптий:
сигал болхаш,
Лаьттар яла еза старт.

●

Махьмад МУТАЛИЕВ.

ДАЬХЕНГА

Даьха, дукха да хьох ала,
Хьоцар безам боккха ба.
Iа са дег чу сега аьа,
ТIа-тIа сейрдаг/ боагаш ба.
Дезар — хетар, аз хьох аьча,
Хетаргахь, со беххаз ва.
Ги йилаеа хьа ноокъар аьлча.
Даьхе, вlалла воашар ва.
Даьхе, тоша яз аз хьога,
Даим укх сай дег чу дар:
Вола санна еза сона,
Сайгар доагIар дIалургда.

ШОАТТДЕН ОАГIУВ

ИЛЛЕИ ХАЛХАРЕИ ЦIЕЙ

СССР-и Нохч - ГIалгIайчен автономни хьаяь 50 шу дизара хетаьь республикан районашкарчы самодентельнин артистий гIеххьара концерт хилар укх деношка С. М. Кирова цIерагIарча культуран салаIарей парке. Дукха зрителаш гулбеннабар, республикан самодеятельни искусствага хьажа. Къонача иллиаларкхоштеи халхаркхоштеи боккъал дола аIеЙ хилар цу концертах. Бокххача безамца тIайцар концерте бахкараша Ножай - Юрта районерча вокальни группа, вIашагIтехача оркестро аьшна похчий халкъа иллеш. Иштта белгалъяьлар Наурски районера Мекенски яхача юрта культура ЦIен мехкарий вокальни группа, а. Самодеятельни артисташа хоза, тайжа аьлар Левашова «Мишта дезаргдац сона ер сай лаьтта» яха а кхыдола а иллеш. ХIаьта Ведана районни культура ЦIен Чимаев Адам, Газдиев Башир, Кибиев юкъеоагIача вокальни трвос дег чу дужаш даьккхар М. Дикаевр «Бирси Тирк» яха Дай - мехкашара безам хестабеш дола илли.

ДIаьхдаь тIоараш а детташ белгалдаьхар грозненцаша Наьсарейн Советски районашкара халхара группаша даь «Наьсархой лезгинка», «ЖIайрахьарча лоамарой халхар», «Лоамап аьрзей халхар», кхыдола халхараш.

Цу тайпара, самодеятельни артистий концертах дуиlа дикадараш дукха дале а белгалде деза цхьаьна дола кхоачамбоацараш а. Республика районашкарча самодеятельни коллективой гIеххьарча концерте дакъа лоацаш бацар Надтеречни, Шелковской, МагIалбикя, Грозненски, Урус-Мартана районашкара артисташ. ШерагIа хала еза самодеятельни коллективай репертуар а.

ГаргагIоргаш латт IX-гIча республикански художественни самодеятельностя хьажара II-гIа тур хургйола ха. Цудухьа безам боагIа уж кхоачамбоацараш халкъа творчества коллективаша дIадоадергхиларах теша.

Л. ЗЕЛИНСКАЯ,
Нохч - ГIалгIай культура министерства инспектор.

БОЛХЛОЙ БОЛЧА ХЬОАШАЛГIА

II августе «Красный молот» заводе хьайийллар СССР хьаьн Нохч-ГIалгIайчен автономен 50 шу дизара хетаьь Нохч-ГIалгIайчен художникий болхаш гайтара дIа-юха лела выставка. ШоллагIча цеха цIеча уголока пиргIатача зале дIатарбелар илхайтта автора 30 болх.

Болхлошна вIашагIкхета бахкар республикера боазаш бола художникаш, Нохч - ГIалгIайчен художникий Союза правлене председатель Р. Мамилов. Къилбаседа ХIирийчен искусствий заслуженни деятель В. П. Глушков, Ф. Н. Сачко, А. И. Белов, Т. А. Ахмедов, С. М. Сухоруков, кхыбараш.

Болхлой чIоагIа гIадбаха хьежар сурташка, шоашта хетачоча художникашца дагабувлар.

19 августе кхоачалца красномолотовцаш болча хургья выставка, цигара гIоргья из швейно-производственни объединене болхлой болча, Нохч - ГIалгIай Паччахьалкхен университета студенташ, Грозненски района къахьегамхой, Грозненски гарнизона тIемахой болча.

Выставке болхлой уйла къаьстта чIоагIа тIаззар графика. Из я В. П. Глушкова «1918 шера хьалхара бIаьсти» яха офорт Т. А. Ахмедова «Вайнаьха говр хьовзияр», «МехкдаьттаХой», «Тохкам токхар» яха линогравюраш.

IаьрЖа морхаш, догIан тIадамаш, нуьр тIатулла говр, топ-ку деррнгача кIамяша улог тохадолийт. Селхан ЦIеча Эскара бIухо хинначуна ниэ бола дегI нохара йотIадийраз да. ХьатIаенай 1918 шера, мияршъяла дагайоацача хапара бIаьсти.

Т. А. Ахмедова балхашта бIарахьежача хблу автора фантази кIоарга хилар. ВIашагIъийнад ловзадаьнна урагIдаха мехкарий кулгаш, тIаьнаш тIе, зитта дой, хоза кIудалаш, ийсса урагIъяха латта тIилаш, масса доагIа ловзаж дийш. Уж да шоай тайпара белгалдаьнна, традиционни халкъа сагьердамаш, спортивни ловзараш.

Выставке йоагIаш йола мотти хьалаьцай «искусствала паччахьа» живописо.

Вай художникий дукха полотнаш городек юртеи мугIарерча къахьегамхошта хетаьь я. Уж керттерча дакъе къахьегама турпалаш ба.

Живописа хозалца, тайп-тайпарча басаршца, самукъача аренца белгалйоалл «Гуйре» яха К. Мовтаева йоккха йоаца этюд.

Кхерах ячча пьедестала тIа латташ санна ютаи гуш тIа латт болхло-мехкдаьттахо. ТIехьашкахьа мугIарчагIа латт заводской турбаш, мехкдаьтта бикаш, нях. Художника А. Асуханова дилла «Мехкдаьттахо» яха сурт эсало да.

Художникаш Ф. Н. Сачко, С. М. Сухоруков, А. И. Белов, А. Ф. Слободян доккхагIча ноахала анхалаш ба. Цар балхаш белгалдоал сурташ дагардараш дувцаш, кIоарга чулоацам болаш, айрла уйла хьахьоккхаш хиларца.

Художника В. Лион выставке хьокха оттадаь балхаш, гунох, цо шийн говзал лакхлуш йоагIача хана кхоачашдаьраш хургдолаш да. Сайрдя палитра, хийцца лийна йоазон лар, дагардар IотIадакха гIертар — уж хIамаш да художника говзал хьахьокхараш.

Болхлой безам къаьстта чIоагIа тIаззар искусствий заслуженни деятеля Н. Д. Бекичева дехкача красномолотовций — кузнечно-прессови цеха начальника Войцикен обрубщико А. Арбузовен — скульптурни портреташа.

Юртарчеи городерчеи къахьегамхошта эстетически ххетам хулга Iалашмате чоалхане а цхьабакъда, кхоачашдулургдолаш а деккар да.

ХАКИЕВ,
художник.

Выставки. И. ПЛИЕВА сурт.

Дика хоамаш

ШКОЛАШ ДЕШАРХОШКА ХЬЕЖАШ Я

Вай республика дикагIйолча районашкара школаш кийча я керда дешара шу толамца дIадоладе.

Дика йоакхо ю из гIулакх хаинахь вIаштIехьдаккхара Сунженски района школашка.

Юкъерча образоване школай помещенеш шеръяьй, бетонированни наьнъаш дехкад, хина проводаш ехкай, лабораторешта эшаш йола оборудовани Iалашъяьй, кхыдараш даьд.

Белгалъяха еза, эггара дикагIа кийча яь нов. Гаксимурадов директор вола Серноводскера № 2 йола юкъера школа, нов. Кастоева кулгалдеш йола Ассинскера юкъера школа, кхыпраш.

Тайп - тайпара специальностяш йола 48 хьехархо венав укх шера районе. Дика помещенеш ениай хьехархошта, царна эшаш дола довгор Iалашдьд.

Б. ШАКРИЕВ.

●

МЕДУЧИЛИЩЕ ДЕШАРГДА

Нохч-ГIалгIай медицински училище 1336 саг ва укх деношка тIеххьара экзамен дIалург. Царех дикагIвола 660 дешархо хургва фельдшерий, акушерий, фармацевтий, медицински сестрай факультеташка гоналлаш Iемаеш. Училища директора заместитела Александра Ильинична Качан белгал ма даьккхара, керда деша баьхача студентех Ножай-Юртара, Советскера, Назранера, иштта вай республика кхыча юрташкара шоаттъа процент гIалгIайи нохчийи кагирхой хургба. Кердача шера дика кийчъенний училище коллектив: массанахьа — общежите а учебни корпусе а ремонт даь, гойтара пособеш Iалашьяй.

Р. ЛАДИЕВА.

●

СОК ЙОАККХА ЦЕХ

Дукха ха йоацаш Ведена районе Ленина цIерагIча колхозе сомех сок йоакха цех хьейилар.

Кхыча районашка дIакхаьхьа беза хIана сок боахамий.

ХIанзалехьа 100 тонн сок дьякха баьннаб цеха болхлой.

Укх цхьан - шин бетта аIаьхха массехк бIа тонн сок йоаккхаргья цеха. Дерригa технологически гIулакхаш довзаш, болхлой балхацара безам совбаккха дика хоьст за цеха инженер Р. Цахоянила.

Цудухьа дика вIаштIехьбьяьнна дIабода цеха болх.

В. ПАШАЕВ,
юрта боахама управлене кертера бухгалтер.

Къаьмна Iаи тIара тренировкаш чекхъяьхай академически гребленгIа йолча Советски Союза хоршча олимпийски командe. Мехктоерча олимпийски нохчараша дика наца дезаш йолчи вай командина чIоагIа пайдано хургья уж тренировкаш. Къаьмна Iаи тIе шоаш хьакха за чIоагIа пайдано нохчарIар вар хоршча командa тренер Е. Б. Самсонов а.

СУРТА ТIА: хорша команда тренировкагIа а.

А. КЫЧИКОВА сурт.

Тахани кхоанеи хурiда

19 АВГУСТ

С. М. КИРОВА ЦIЕРАГIАРА ПАРК. 16.00. СССР Флотача Флота Денна лагтаба ... 17.00. Теннисаш волейболахи йола ... 18.00. Духовой оркестра выступлени. 19.00. «Скифы» ... вокально - инструментальни ансамбла концерт. 19.30. «Советски нах ... Iаламбар» ... темах ... сайре. 20.00. «Сегал ...» яха кинофестиваль.

В. И. ЛЕНИНА ЦIЕРАГIАРА КУЛЬТУРА ДВОРЕЦ. «...» яха кинотеатр. «Таня и два мушкетера» яха художественни фильм. 12.00. Болх беш хургьа аттракционий городок. 13.00. «Пионерская правда» газета обзор. 18.30. «Алкоголизмаш духьала» ... темах йола беседа. 19.00. Самьердамеча вIашагIкхетарий сайре. 20.00. Художественни фильм хьокхаргда «Дружба» яхача пионерлагере.

ХИМИКИЙ КУЛЬТУРА ДВОРЕЦ. 10.00. «Дуьнахь къамех лаьттача ... СССР хьаяь 50 шу дизар» яхача темах йола беседа. 11.00. «Лиза тоха Советски мехка» яхача темах йола кинофестиваль. 13.00. Болх беш хургья «Бригантина» яха клуб. 17.00. «...» яха духовой оркестра выступлени. 20.00. Кагирхой сайре.

«КРАСНЫЙ МОЛОТ» ЗАВОДА КУЛЬТУРА ЦIА. 17.00. «Романтики неба» яха кинофильм хьокхаргда.

Н. К. КРУПСКАЯ ЦIЕРАГIАРА КУЛЬТУРА ЦIА. 19.00. Кердача литература обзор.

20 АВГУСТ

С. М. КИРОВА ЦIЕРАГIАРА ПАРК. 10.00. ... республикански выставка хьокхаргья. 16.00. Волейболаш теннисаш йола ... 19.00. Духовой оркестра выступлени. 19.00. «ВИА» яхача вокальни инструментальни ансамбла концерт. 19.30. «Нохч-ГIалгIай литература ...» яхача темах йола ... 20.00. «О самом человечном» яха кинофестиваль.

В. И. ЛЕНИНА ЦIЕРАГIАРА КУЛЬТУРА ДВОРЕЦ. «Фаьлгий дунен тIа» яха кино утренник. 12.00. Аттракционий городок хургья болх беш. 18.30. Самьердамеча вIашагIкхетарий клуб. Нохч - ГIалгIай АССР заслуженни артистаца, Е. Хавраченца, И. Надеждинайца творчески вIашагIкхетар. 19.30. «Цу тайпа ... йола боазаш ...» яхача темах киноц хьокхаргда. 20.00. «Фаьлгий дунен тIа» яха киносайре.

«КРАСНЫЙ МОЛОТ» ЗАВОДА КУЛЬТУРА ЦIА». 10.00. Филателистий клуба заняти. 11.00. Тайп-тайпарча ... туризмах йола беседа. 12.00 — Тематически кино хьокхаргда.

ХИМИКИЙ КУЛЬТУРА ДВОРЕЦ. 10.00. Берий киноутренник. 11.00. «Рукета» яха кинотеатр хургда болх беш. 12.00 — «Малышок» яха техникий театр. 20.00. Кагирхой салаIара сайре.

Н. К. КРУПСКАЯ ЦIЕРАГIАРА КУЛЬТУРА ЦIА. 10.00. «ЦIийца чIоагIадоь доттагIал» яхача темах йола ... Хроника - документальни фильмаш хьокхаргда.

Редактор Т. А. ТЕБОЕВ.

Газет арадуха [illegible]

ТЕЛЕВИДЕНИ

19 август

9.00 — Передачай программа. 9.05 — Боссбола телевидени. Массанена йола гимнастика. 9.35 — Кердадараш. 9.45 — Боссбола телевидени. Центральни телевидени Ерригсоюзни радиои ... иллей хора концерт. 10.30 — Телевизорашка хьожарий хаттарашта жоп лу профессиональни - технически дешарга гIоалл йола СССР-а Министрий Советерча паччахьаллкхен комитета председателя Булгаков. 11.00 — «Битквача шатIа гIоала» яха художественни фильм. Хьалхара сери. 12.30 — «Песняры» яха фильм - концерт. 13.00 — «УнахцIено». Iилмаи - популярни программа. 13.30 — «ДIалеки ... бурмаш» яха телевизионни фильм. 14.00 — ХьакагI дерида ... (нохчий меттала). 14.30 — Дунен халкъашта юкъера панорама. 15.00 — Вераьнта доаа мультфильм. 15.20 — Музыкальни передача. 16.05 — Боссбола телевидени. «Хьайбай дунен тIа». 17.15 — «Кердадар лахар». Передача дIаяьу йоазанхочо Смирнов. 18.00 — Дунен халкъашта юкъера обозрени (гIалгIай меттала). 18.15 — Музыкальни пауза. 18.20 — Сийлен телевизионни доска. 18.40 — Боссбола телевидени. «Британера Доах» яха телевизионни документальни фильм. Хьалхара сери. 19.40 — «Ильф а Петров а трамвайна боллар» яхача телевизионни - художественни фильма премьера. 21.00 — «Ха». Информационни программа. 21.30 — Къонаи эфире я. 21.10 «Евгений Онегин» яхача оперreprésenta сценаши арсии. Оперен балетен Слеесийн паччахьаллкхен академически театра солистий концерт. Одесе передача. 23.40 — Кердадараш. Передачай программа.

20 августа

9.00 — Передачай программа. 9.05 — Вераьнта йола IуйрIийнара гимнастика. 9.30 — Кердадараш. 9.50 — «Карачаевск» яхача самодеятельни ансамбла концерт. Пятигорскера передача. 10.30 — СССР-а Граждански авиаци Министра заместитела Свечникова выступлени. 10.15 — Музыкальни киоск. 10.45 Дешархошта. «Орленок» яхача телестуде шиъазлагIа СССР-а летчиком-космонавтаца Рукавишниковца вIашагIкхетар. 11.45 — «Зорька» (гIалгIай меттала). 12.15 — «Битквача шатIа гIоала» яха художественни фильм. 2-гIа сери. 13.40 — Кагирхой программа. 14.30 — Советски Эскарех Фактех бIухошта. Со аьтта хьога хьеж. 15.00 — «Самолет аслае бохьо хилар» яха телевизионни документальни фильм. 15.30 — СССР-а ТIема - Фешавни Низашта керттерча кожилудуоце, аьлде Маршала Куталова выступлени. 16.05 «Новкъост «...»». 17.00 — Боссбола телевидени. Книжникхбарной клуб. 18.00 — «Кхоана дезе ди да» яха телевизионни фильм. 18.25 — Телевизорашка хьожарий хаттарашта жоп лу «Правда» газета политически обозревателя Жуковс. 18.55 — «Клаба» яха телевизионни художественни фильм. 19.25 — Боссбола телевидени. «Британера Доах» яха телевизионни документальни фильм. 2-гIа сери. 20.15 — Даьккъала хиада нахи. Концертни студе чIаьлье. 21.00 — «Ха». Информационни программа. 21.30 — «Зульвнера дунен профессор» яха художественни фильм. 22.45 — Кердадараш. Передачай программа.

РАДИО

19 август

6.30 — Юртара Iуйре (нохчий меттала). 6.45 — Аьпараш. 6.57 — Хаоттам. 7.20 — «Грозненский рабочий» газета обзор 7.20 — «Сердало» газета обзор. 8.15 — Передачай программа. 8.25 — «Къамаа» (эрсий меттала). 13.00 — IажагIа сайре» яхача Вокова кердача роццица дакъа (гIалгIай меттала). 13.30 — Юртбоахама болхлошта дола концерт (гIалгIай меттала). 13.45 — Хьалха тIахьожамхой болх беш ба (нохчий меттала). 14.00—«Цlе сайгаш» яха пионерашта дешархошта йола передача (гIалгIай меттала). 15.15 — «Вай мехка гIоала музыкальни жикъбар» яхача циклашара музыкальни передача (эрсий меттала). 16.00 — Нохч - ГIалгIай белаш иллеш (гIалгIай меттала). 15.30 — Музыкальни передача (эрсий меттала).

20 августа

6.30 — «Юртара Iуйре (гIалгIай меттала). 6.45 — ДоттагIаш «IоагIлу къахьегамца» яха передача (эрсий меттала). 6.57 — Хаоттам. 7.10 — «Грозненский рабочий» газета обзор. 7.10 — «Ленинан некъ» газета обзор. 7.20 — Юртбоахама знаней школа (гIалгIай меттала). 8.15 — Передачай программа. 8.25 — Шоана дукха сов аьпараш. 14.00 — Концерт (гIалгIай меттала). 14.30 — Тахан СССР-а | Ф — Фанта Ди да (нохчий меттала). 14.45 — «Самогаа гIоала самодетанига хелараш» яха передача (гIалгIай меттала). 15.18 — «Массанахьа дика нах ба» яха передача. (эрсий меттала). 15.30 — «Грозненски аэропорта болхлошта дола концерт (эрсий меттала). 16.00 — Литературни передача (нохчий меттала). 16.20 — Аьпараш. 16.30 — «Шаьлеи глобус» яха пионерашта дешархошта йола передача. 18.30 — Иллеша доттагIал доалдарна дола концерт (нохчий меттала).

ХАОТТАМ

Тахан республике гIоллен Грозне кIезиг - дукха морхаш а болаш, йоачан а йоацаш, малхбоалехьара гIаьххьача боарамехх а хьеккхаш ха хилей фегара температура республике гIоала 30—35, Грозне 33—35 градус йIовхал йолаш хилен тарлу. Кхоанен лоамен хулалуш морхаш а йолаш, 21 августа юкъ-юкъедоагIа а делхаш, ди а къувкъаш, хьнда лостам боацаш гIаьххьача боарамехх а хьеккхаш ха хилей фегара температура бийсанна 12—17, денноша 25—30 градус йIовхал йолаш хилен тарлу.

МЕТЕОСТАНЦИ.

РЕДАКЦЕ АДРЕС: 364051 г. Грознай-51 Ленина улица, 11 (3-гIа этаж). Телефонаш: редактора —, 3-44-00; редактора заи. — 3-38-11; бехктохлама секретара — 3-34-38; партийни вахарен культуран отделий 3-01-40, промышленноста отдела — 3-42-30; юрта боахама отдела — 3-42-28, письмой отделаи бухгалтерен — 2-00-71.

«Грозненский рабочий» издательства типографи. Революци проспект 7/84.

АДРЕС РЕДАКЦИИ: 364051, г. Грозный, ул. Ленина 11, (3-й этаж). Телефоны: редактора—3-44-00; зам. редактора—3-38-11; ответственного секретаря—3-34-38; отделов партийной жизни и культуры 3-01-40, отдела промышленности — 3-42-30; отдела сельского хозяйства — 3-42-28; отдела писем и бухгалтерии—2-00-71.

Типография из-ва «Грозненский рабочий» проспект Революции 7/84.

Билал Саидов

ХIАНА ЭТТАР ЖАБАР ХАЛЧА

ДУВЦАР

Из-м шолла дагавоегIаш хурга, тха юртара Iаьса-Хьажа. ХIанз шолла дага на воегIе и шийн хана къоалаш дача нахх каст-каста дагавохаш а дика вовзаш а вар из. Нохчий а, гIалгIай а, лоалахарча кхыча къаьмий а мехкашка къуша лаьрхIа кIи йоккхаш саг вар Iаьса-Хьажа.

Цуи къоал дуккхагIа кертагIдаьхнадар. Шийн хIама яйна саг кхычахь дIа-хьа ле воалиш хьекхи укхан хоа воагIар. Наькха хIамаш дIатехха а, кхьэра дувцаш лаьа а кIордадаь Iаьса-Хьажа, из а доацаш ахи фу лелоргдар-те яхчуи уйлаш е ваьлар. Хьалхи къа а хьегаш, шиьлла-м цунна дата и дацар, е цо цук уйла я а ацар цIаккха а.

Иштта хиначатта, чIоагIа а сугтоденна яр лелача халия, лоамара шн доттагIа вера Iаьса-Хьажа волча лочьаь шя гоьр а йоалаеш.

Цу хана Iаьса - Хьажа чIоагIа гIейгIане а ваха ше фу дерггда ца хоеш делаш вар. Цо даьккина къоалаш дукха гIоралымнадар. Наха лочкъаьяр а укхан тIайодар. ТIайодар аьлча а, из дIа на йяр дукха укхан къоараду баьа безаш хулар-ех. Нахи даьча къоале ца биьача а, ше ден хинача къоала а на варий из-м хIара дейна кхаь санна дувнаш даьа делаш. Укко ду къоалаш укхан хьалхара тексаш кийслуш бола дуъацдбараш ер ве гIертеш а бар. Цуйна хьалхара къаьра дувнаш дачь лацар царна. Ииттача халачи хьале вар Iаьса-Хьажа къоал а дахьаш шн хьалша тIавоагIача хана. Из деррига царна дIахоалга а лацар укханна. Из хайтача а валацар.

Дерриганех уж кхета а беш дIалийцар цо шийтара хьал. ХIана оаш тIадена къоал ва фунйгIдан а къайладоаккхаргда, бакъда дIахо йолча хана из гIулакх ше ца дитача валац, аьлар цо хьашашка.

Хьаьшашта чIоагIа хала хийтар шоай доттагIа дIакъаста гIерташ хилар. Уж дукха баьгIар дIахо йодача хана Iаьса - Хьажа фу деш вахаргва яхача дейна уйла еш. Иштта дукха уйлаш еш арааш баьгIача тIехьа, шин хьашах цхьанне Iаьса - Хьажех шейх ве везар вай аьлар. Нах шуьйх чIоагIа безам байна а ба, уж тешарг а бац яхаш юхагIертар Iаьса-Хьажа. Бакъда, хьаьша юхавоалаш вацар, хьалха дукхха харцахьа а лийна цкъа дехха ваьлна саг далла горгара хул йоах моллаиа, йоахар цо.

ДIа а, хьо а дийцачул тIехьа барт хилар аккар: Iаьса-Хьажа хIиначул тIехьа цхьаккха харцахьа хIама ца леладе чIоагIо яь а ва, тоба лоппаш а ва аьлна нара бус шийн уматех лаьца дагайла. Шоаш шеъ этара хьалха цун кулг лаьца а ва, цун шн кал е ва яхаш дувцар. Цхьаьцца водчунга къайлах оалаш санна, Iаьса - Хьажас ше дIавоалаш шийн метта шоех цаI вутаргва аьнна оалар, бакъда цкъа даьлаца шийна дага вала веза цун.

Изам дуккхача одамашта юкъе, цхьаннега йистхулаш воацаш, юстара а ваьнна латтар тха юртара Жабар. Из къе-миска вале а чIоагIа хьаькила саг вар. Лохера борд шолла хилара а, йоккхача меража дукъ Iад санна сетта хиларо а волчал а эгIазне хетийтар из. ЭгIазне хилча бехк а белар

хьга дIахьайдале. Цул тIехьа цхьа ха линначул тIехьагIа хьунатIар кхета мур а еха. IаьрЖача бус нах дIабуешале Iаьса-Хьажий цIенна тIада из дIайоаржае ешаш вар шн доттагIа, наха цу кьегача мурах доага лир тардойийтергдолаш. ШоллагIча дийнахь цар арадаьккхар, пхьорал тIехьа суидьаш доахаш Iеш волча Iаьса-Хьажарцига, Джабраш хьалха а долаш малейкаш даькха хиннад, цар цунга хоам баьб, хоох ше къахетам баь волча даде сихха Хьажий — ЦIа а гIойя, шига вирт ше йоах хьога, — аьнна. Иштта, шоаш барт ма барра дIадолаьхр цар шоаш дагалаьца гIулакх.

Царна моттеш а ца хинначча тайпара дика дIадолаьрлар гIулакх. Аккхарна из лоаш ма хиллара, юртарча дуккхача наха хайна киннадар цIенна тIада дIа-хьа иха хьшик, ХIаьта цунах доага лир тардена а хинадар царна.

Из шоашта солиша, Iаьса-Хьажас тоба лаьнад яхаш аккар дагадаьчох дукха тешаш бацар нах. Бакъда, хIанз шоашта дайначох йоккха тамаш тегар царна. ШоллагIча дийнахь карара-кара а эшаш дувиа доладир Iаьса-Хьажийга дала ше баьча хоамах лаьца. Лоамчура эсарча шин хьашах эггара хьалхара шн мурд а хилар. Массанехьа Iалашмате тамашийна керда оалаяь валар дIахьайкаде дезаш вар уж шиъ.

Iаьса-Хьажех лаьца цар ца дувцаш хIама ца а дацар. Кхыметтел Мухьмад - пайхамар ше а воагIа яхаш дувцар из волча хIакерда шейх валар сихагIа нахала даккха гIерташ дар цар из.

Мичча беса дале а, аккхар гIулакх дагалаьцачул а дикагIа дIадоладелар. Модж а йитó вIаьлла цIагIара араволлаш вацар Iаьса-Хьажа ше а. Бус, геттара къайлах маьр. ... кхаракь а малацар хIана. Нах кхы а чIоагIагI шейх тешабар дукха цеш дола къамаьл а геттара гIайла хулар цун. Хьалха ше лелалаьчох дехке а ваьнна дала тIаьийрза гIайла, миска саг мара вац со оалар нахега. Из хIинла дика дIайнйсло-ра цар. Боккъонца вола шеиа оаьнна шийн шайхал къайлах лоаттош а, гIорвала ца лоаш а хул аьнна дIайдаьржар наха юкъе.

ХIанз, оалаш ма хиллара, аьшх цIийденна даьннадар, туьса мера дезаш дацар ио. Iаьса - Хьажа сихха Хьажа - ЦIа ваха везаш вар. Цудухьа нахага дIакхайкадир из новкъа воала ли, цунна дакъа сагIийна сихах хIама тоасагIолаш. Цу гIулакхах ио теаш бола нах а кIезига бацар. Дале а Iаьса - Хьажайна наькъа а цIагIа йита а гуллуш хинна хIама тоьаргIолаш яр.

Новкъа вала веза ди хьатIакхьчар. Еррига юрт гулъеннаяр цо новкъа ваккха. Цхьабараш даьлагара шоашта маьл хилар дог доаяш баьхкабар, вожаш Iаьса - Хьажас деладечох шоашта дош ца хете а дуккьал цунга хьажар дукха баьхкабар. Шоаш хIанз а цунна хIама даланзе болчара кара сом-тума лора цунна, наькъа доьваш доакар.

Жабара. Ше шейхал валале хьалха цун шн бугIа а йита, цул тIехьа кIопIах кьаьра дув биобар Iаьса - Хьажас. Гуш латташе къаьра дув а биа ше шин бугIах ваьккхача цунна а, из шоашта вовзаше цунна къонтIера бувхача нака а раьза воацаш латтар Жабар. Цунга тIа а вахна хьаттар аз.

— Вa Жабар, еррига юрт а, гIадъихача укх доккхача дийнахь хьо ма эгIазне ва, фу хилад хьона, Iаьса-Хьажех дика саг хилна ца дезаш ва хьо?

— Воллахьи Iазам латт, айса цунга фу аьлча бакъахь да цу хоеш халча эттл-м, — аьлар Жабара, — Iаьсича сага хилда аьнна дийхар дала лу яхаш моллаша дувцаш-м хезадар сона. Нагахь санна из бакъ дале, дала могашмаьрша цигара цIа ма воолаволва из. Хьажа-ЦагIа венна саг хьалха цо фуннагI - леладаьдале а ялсмала гIоргва ма йоахий юрта мугIарча Сармак - Хьажас. Цхьаккха дича а яр ялсмала гIолга лоаш вацар со. ТIаккха, дала могаш - маьрша воалволва хьо аз аьлча, юха а вена сона хьалххашки хьаотта вала ер. Тахан миссел хала хиннавак со духхьал чураьнкка Iаьса-Хьажас мин бугIа йнгача дийнахь эттоеце, — аьнна жоп делар Жабара.

— Дала маьрша цIа а ма воалаволва хьо, я цига са а ма даладо хьа алал хьай цунна. тIаккха цхьаннахьа новкъа дала мегар из хIаьа — аьлар аз, амsа цунна деш дар дика хьехар да моттеш.

Хьажа - ЦIагIара воагIаш венвар-м, хIаьта а вета а гIоазота, ловзхI ма йоахий, аьнна раьзе воацаш юстара ваьлар Жабар. Цо ше-шийга оалаш хезар сона: «ХIана аз еш йола уйла йола цо ше венна дIавалалаца, жожагIата-м пайхмар ше волча хуле а гIоргвар из».

Цу гIулакха тIехье иштта хургьяр хIанз ала хала да, хIана аьлча чоалба а лелаеш вола хьажа хила кхевзар Iаьса - Хьажий. Из Хьажа - ЦIа ваха араваьнначул тIехьа массехк ди даьлча хезар сона: Эрсий мехка революци а хиина, Хьажа - ЦIа бода некъ бийккаб аьнна. Юха цIавера Iаьса-Хьажа. Жабар сейна вейнаеце а цунна дийла тоам хинна хургболга ховра соца. ХIана аьлча, Жабара хетачох хIинз алсила ваха цхьаккха некъ болаш вацар Iаьса - Хьажа. Цул совгIа, Хьажа - ЦIа а ваха, хьажо а хинна цо укхан дог эттIадар кхерам а дIебаьнпабар. ХIаьта шийн ше бугIам ер цунна ютаргIолаш вацар Хьажа - ЦIа ваха ца Iеш, гIа а делла из Хьажа ЦIа цо цIадеделе а.

Iаьса - Хьажа новкъара юхаверзарах дола хабараш дувцаш лацар. Цхьа болчар из Iаьса хилар бахьан долаш некъ бехаб йоахар, вокхар кхьа тайпа дувцар. Хьажа - ЦIа кхача вале а, а хаьча веде а дала ше дакъа денна саг ва Iаьса-Хьажа яхаш дувцаш хиннараш а бар. «Хьажол из новкъа даькъал даьд, цеха юха а гIойн е зама телхача хана са уммат имане лоатталe, аьнна соьга Мухьмад - пайхамара», — йоахар Iаьса-Хьажас.

Цунах лаьца дерригa а цкъа дIалийна пала хала да. Бахьан, Советаш дIа ма этте в шийн дош суде а денна Iаьса-Хьажийгара ши бугIа хьаьшкхар Жабара. Массанена а ше лелаьь хIиллал гучаьлча, кхы цу юрта вахa беш а ца хинна кхичахьа дIавахар Iаьса - Хьажа.

ТIехьагIа цунах лаьца веле а лойла, каст-каста оалар Жабара:

— Хьажа - ЦIа а бахьа ютабеча а хох ше ма барра хIома хиннаб йоах, аьде.

Нохчий меттала дийнхар
А. ВЕДЗИЖЕВ.

Сф05183. Заказ № 6590.